

EBOLUZIOZKO PSIKOLOGIAZKO
OHARRAK

IRUINEA 1978

Banco de Vizcaya
BABESTUTAKO ARGITARAPENA

EDICION PATROCINADA POR EL
Banco de Vizcaya

EBOLUZIOZKO PSIKOLOGIAZKO OHARRAK

Lan hauek Bilboko Unibertsitatean egindako apunteak euki dituzte iturritzat, Jose Guimon Ugartetxea-k zuzendutako Medikuntza Fakultateko Psikologia eta Psikiatria Departamentukoak.

Eukeni Abasolo
Jone Alcibar
J.Maria Ayarzagüena
Josune Beldarrain
Maialen Beldarrain
Xabier Elexpe
Edurne Etxeandia
Emili Gimenez
Kristobal Ibarra
Miren Izagirre
Iñaki Lazkano
Begoña Naberan
Lierni Narbaiza
Matxalen Olabarria eta
Rosa Mari Urrutia-k
landu dituzte ohar hauek

Koldo Totorika eta
J.Agustin Ozamiz koordinatzaileak
izan dira.

AURKUZPENA

Psikologiazko hiztegi operatibo bat euskaraz landu nahi-
ean Bilboko Medikuntza Fakultateko Psikologia Departamen-
tuan mintegiak hasi dira. 1.977-78 ikastaroan, Psikologia
Ebolutiboa izan da gai nagusia. Urrengo horri hauk talde
baten euskaratze lanaren ondorioa dira. Psikologia Medikua-
ren programan azaltzen den Psikologia Ebolutibozko oharretan
finkatu dira. Gai garrantzitsuak falta direla argi dago, eta
urrengo ikastaroetan aintzineratuko dira.

Beraz, lan hau ez dago bukatu, baizik eta geroago
egingo diren ahaleginen oinarri bat besterik ez dela esan
dezakegu.

PHILOGENESIS ETA ONTOGENIA

PHYLOGENESIS

Phylogenesisa, biziak lurrean izan duen bilakaeraren estudioa da, bai eta bilakabide honetarako mekanismo eta legeak argitzea ere.

Izaki biziak, gaur diren bezala ez direla beti izan jakina da.

Aintzina ez zegoen bizitzarik gure lurrean; oraindik ezagutzen ez dugun zergati batek eraginda, bizigabeko ekaia (materia) hasi zen eratzen eta bere burua higitzeko eta bir sortzeko gauza zen izakirik sotuaz. Lehendabiziz oso sinpleak ziren izaki bizi hauk, gero konplikatuagoak, honela espezieak berreiztuz.

Ukaezinezko bilakaera hau nola izan den argitzeko ez dago akordiorik zientzialariengan, baina, zalantzarik gabe, bizia bilakatu da, espezie batzurengandik beste espezie batzu sortu da eta guztien artean senidetasun edo senidekeriarik dago. Gizona berbera hezurdunen bilakaeran estadio bat da.

1.- PENTSAMOLDE EBOLUZIONISTAREN HISTORIA

Espezie guztiak bilakaeraren fruituak zirela defendatzen duen pentsamolde bat egon da betidanik.

Miletoko Animaxandrok: "Lehendabizi, izaki bizi guztiak uretan sortu ziren eta geroago hauetako batzu lehorretara ir-
ten".

Stoikoek: Eboluzionistak ziren. San Agustinenengan egin zuten eragin.

San Agustinek: "Jaungoikoak, bilakatzen dagoen biziaren hasiera eta eragitea dena sortu zuen. Lehenengoz sortu ziren funtsezko haziak".

Lukreziok: "Izaki bizien funtzio ezberdinek ezberdinek ingurugirorekiko egiten zuten makal edo sendoagoa izatia. Funtzioa organoak egiten du; bestea, berezko aukerapenak egin go luke.

Errenaisantzan: Sailketak egiten dira. Naturalistek ez dituzte berenak oharpenean finkatzen eta Diderotek kritikatzen ditu. Linneok bilakaera ukatzen du. Buffonek, espezieak inguruarekin bereizten zirela jakin zuen, baina gero ez zuen honetaz gehiago ikertu.

XIX. mendetik aurrera dator benetako eboluzionismoa

Lamarkek: "Organoa funtzioak egiten du. Espezieak inguruarekin bereizten dira. Berezitasunak hurrengo belaunaldietan ere agertzen dira"

Darwin: Jendetza geometrikoki hazten da, janaria, berriz, aritmetikoki. Hau ikusiz gero, derrigorrezko selekzio bat egon behar. Bizitza, biziagatik burruka bat da. Selekzio hori, garrantzi guttiko aldaketaz egiten da.

Jordan: Espezie guztiak iraun dira.

De Vries: Espeziea jarraitzen da, aldaketa ez da egiten mutazioen bidez baizik.

Mendel: Eboluzioa genen nahasketaren bidez egiten den zera da.

EBOLUZIONISMOAREN FROGAK

Transformismoa egotea, biogeografian, anatomia konparatuan eta paleontologian adierazten da.

Biogeografiak herrialde ezberdinetan espezie ezberdinak bizi direla erakasten digu. Toki bakoitzak aurrerabide ezberdin bat eraman du.

Anatomia konparatua: Nahiz eta ezberdintasun haundia egon,

berdintasunik ere ba dago. Jirafak eta hipopotamoak sama ezberdina dute, baina biek dute zazpi bertebra zerbikal.

Paleontologiak: Sasoi bakoitzean espezie batzu bizi izan da, lehenak galdu egin dira eta beste batzu sortu da.

BILAKAERAREN LEGEAK

Hemen aipatu ditugu bilakaeraren oinharri orokorrak bere martxa eta abiaduraren ikuspegitik.

Bilakaerak daraman norabideak espezializapen bat ager tzen du. Honek zera esan nahi du: espezializapena guttitik gehiagora doala; eta bilakaera hau atzera ezinezkoa da.

Adibidez: Zaldiaren hanken bilakera argi dago: bost behatzetik apatx gogor batetara heldu da. Hau atzera ezinez koa da, ezin daiteke berriz lehengo modutara bihurtu, alegia.

Bilakaeraren martxa astitsua edo azkarra izan daiteke eta saltoka ematen da.

Vandelek zera dio: Landare edo animali talde bakoitza gazte krisis bat eta sartzaro aldi batek pasatzen dela, desagertu orduko. Krisis bilakaerak bizi eremu aske baten iza-teagatik determinatuta dagoela esan daiteke, eta, kanpoko baldintzaren probetxu hoherantz bideratuta. Izaera espezifi koaren lorpena enbryoizko sasoian ematen da. Von Baer-en le-geek esaten dutenez, izaera generalak, bereziak baino arina-go agertzen dira.

Muller-en legeak dionez, gazteriak luzatzen du etorkizuna. Espezie batek, potentzial genetiko guztia bilakatu duenean, iragan aldia biltzera ungatzen da. Mazenot-en legeak dioenez, espezie batek bere iragan aldia ernegatzen duenean, etorkizuneko izadiak agertzen dira. Lehengoz zaharrengan eta gero hel duetan.

Bilakaeraren abiadura astitsua da. 500.000 urte behar dira guttienez, eguzkipean espezie bat agertzeko. Espezie baten iraupena aldakorra da, jenero batzuren garaipena 76 milioi edo gehiagokoa da.

Lehenengoz bilakatzen dena gizona da, ugaztunak gero, hezurdunak geroago, eta azkenean hezurgabekoak.

Jeneralki, espezie egonkorrenak landareak dira. Bilakaeraren abiadura denboraren funtzioan dago. Espezie abiatuanak azkarrago aurreratzen direnak izaten dira.

BILAKAERAREN MEKANISMOA

Laburpen bat eginez, bilakaeraren mekanismoan kontutan hartu behar ditugula hiru itxura bereizte baieztatzen dugu: Lamarkismoa, Darwinismoa eta Mutazionismoa.

Lamarkismoa: Izaki bizidunengan inguruak eragintzen du, izaeraren bilakaeraren faborez, eta honela heredagarri bukatzen dira. Honela, bakteria bat toxiko batek atakatua denean hark defentsak sortzen ditu toxikoaren aurka, antigorputz he redagarriak.

Darwinismoa: Biziagatik dagoen burrukak ondorio bat dakar: espezie maka lenak desagertzea, eta espezie indartsuak bakarrik aurreratzea. Darwinismoan, bilakaeraren protagonista espezie bera da, inguruaren baldintzari ezartzen dakielako.

Mutazionismoa: Kontzeptu hau de Vries-ek sortu zuen eboluzionismoa salbatzeko. Mutakuntzak khromosoma-zenbakia afek tatu daiteke (polisomia). Multiplikatur dagoenean poliploide deitzen zaio.

Khoromosomiko aldaketaren ondorioak urriak izaten dira, genak aldaezin izaten dira eta. Bakarrik tokiz eta zenbakiaz

aldatau dira. Bestaldetik, genearen alterazio batek aldaketa handiak sortzen ditu.

KONTZIENTZIAREN SORTZAPENA

Kontzientzia sentikortasunaren bidez zehazten da.

Sentikortasunak, Nerbio systema zentrolean badago, kanpoko dartadak hartzen ditu, eta Nerbio systema hazkorrean balego, barnekoa.

Kontzientzi xume somakor honekin batera, senaren erakuspen kontziente den kontzientzi xume egikor (afektibo) bat hazten da.

Azken moeta honek ez du giza kontzientziarekin ezberdintasun handirik.

Ohrarmena mundua maneiatzeko gauza denean kontzientzi kognitiboa da. Hau gizonezkoa da. Honekin giza kontzientzia besteenarengandik bereizten saiatzen gara.

Buytendijk-ek: "Giza kontzientzia, NEUaren hazerak egiten du posible. Gizonaren funtzio mental guztien oinharritzat, NORK eta ZERen arteko bereizte kontzientea hartu behar da".

Psykoanalisi ere, bide beretik doa.

Lengoaia oso garrantzi handikoa da: Gizona, lengoaia bezalako zeinu systema baten bidez mintzatzeko gauza denean, abstrazio prozesutara onetsi da.

Kontzientzia, esentzialki biologikoa da.

ABERE PSYKOLOGIA ETA GIZA PSYKOLOGIA

Ez dira ezberdinak esentzialki.

Haurrak ez du atsegina eta ezatsegina baino gehiago sentitzen. Pozten da atsegi hori aurreratzeko gauza denean.

Psykoanalisiak, gizonaren psykismo berezia instintoen sublimazioa eta ukapenaz egiten dela erakusten digu.

Joung: Gizonaren jarrera batzu guztiz arkheotipikoak ditugu eta gure lehen ahaideengan bilatu behar sorrera.

Spitz: Biziaren lehen hilabeteetan amarekin harreman eskerkorrik ez duten hurrek, afektibitate ezagatik, eragoz penak agertzen dituzte bilakaeran (hazkuntzan).

Levine: Gauza berbera kumeengan.

Mende askotan gizona arrazoiak bereiztu da; gaurregun psykologian sentimenduen (eta beren oinharri biologikoak, noski) lehentasuna adierazten duen mugimendu handi bat dago.

Gizona goizegi jaio den abere bat da, eta horrexegatik oso erabinbera.

Heldu egin behar du, bai gorputzaren aldetik eta bai gizartearekin (sozialki).

ONTOGENIA

1.- ERNAL ZELULAK

Emakumearen obuloa da, obarioetan egina, eta gizonarena spermatozoidea, barrabiletan sortua.

Obuloa nahiko handia da eta, guti gora behera, 28 egunetan, bat bakarrik heltzen da. Spermatozoidea, berriz, oso txikia da, ugari dira eta higitasun handia du.

Ernaltzea, spermatozoidea obuloaren barnean sartzea da.

Giza zelulak 46 khromosoma du. Bi sexu khromosoma X eta Y.

Meiosis da eta ernal zelula bakoitzak 23 khromosoma du.

Bat sexuala, X edo Y.

Zygotoa guraso bakoitzaren ernal zelula batez eginikoa da. Beren sexu khromosomak berizten dute emea eta arra: XX baditu, eme da, XY bada, arra.

Probabilitate berdinak dira emea edo arra sortzeko.

Pertsonaren zera bakoitza (anatomia eta prozesu fisikoak), psikologiko arloa izan ezik, gen determinatu batek zuzentzen du. Psikologiko arloa, dirudienez, gen batzuk zuzentzen du.

Genetan anormaltasunarik balego, pertsonaren gorpu izaerari nabaritutako litzateke (trisomia, mutazioak...).

2.- ONTOGENIA

Pre-embrioizko sasoiak 14 egunetan luzatzen da ernaltzea txiki.

Zygotoa morula egiten da.

Morula umontzikoko mukosari ezartzen da, honengandik janaria hartzen eta bere burua bereizten hasiko da:

Barruko zelulak --- Barneko zelula taldea (endodermoa)

Azälako zelulak --- Trophoblastoa

Endodermoa eta trophoblastoa batzen diren lekua ---
Ektodermoa.

Barneko zelula taldea trophoblastik banatzen duten zelulak --- lehen mesodermoa.

Hiru lamina hau batzen den tokia area enbryoizkoa da.

Ektodermoak --- Larrua, nerbio-sistema eta sentidetako organuak.

Mesodermoak --- Konektibo ehuna, giharra eta hezurra.

Endodermoak --- Barneko organoak, birikiak, etab.

Area enbryoizkoan loditasun bat agertzen da (plaka neurala)
--- Arrail bat (arrail neurala). Bere bazter biak lotzen dira eta neural hodia agertzen da, bi zulo izaten: kaudala eta zefalikoak.

Goiko aldean (polo zefalikoan) hiru loditasun agertzen da, aurreko, erdiko eta atzeko burmuina.

Umekia (fetoa) isurki amniotikoan murgildurik dago. Silbor hesteaz, amarengandik hartzen du janaria. Plazentak odola garbitzen du.

9. hilabetea umea kanporatua da umontziaren kizkurtzapenek eraginda.

3.- FETAL PSYKISMOA (UMEKIARN PSYKISMOA)

Askorentzat fetal psykismoa egotea eztabaidagarria da, baina ikerketa psykoanalitikoek esan digutenez, psyche ez da jaiotza ostean osatzen den zerbait, intraumontziko bizian badago nolabaiteko psykismo bat, oso garrantzitsua ondo'rengo prozesu psykikoak ongi ulertzeko.

Lehen oztopoa fetal psykismoa ezagutzeko, berengandik urruntasuna dugu. Zailki uler genezake nola bizi den fetoa (bai eta ere ez da erraz aberren psyche ezagutzen).

Ikuspegi psikologiko batetik, psykearen bilakaera ulertzea errazagoa izango litzateke alderantziz ikasiko bagenu, adintsugandik umegana. Honela, guregandik psykismo urrunago batekin enfrentatzeko ahalatasuna izango genuke. Baina gure asignaturaren jite esperimentalak ezaupide moeta hau ukatzen digu (psykoanalisiaren praktikan ematen dena izanik). Gu, psyketo fetal hau ahal den hobe karakterizatzen saiatuko gara, nahiz eta Psikologia sakonera ohitu gabeko pertsonentzat anekdotazko saialdi bat izan.

Hasteko, fetoaren biziaren kondizioak kontutan eduki behar ditugu. Umontzi barnean dago, isurki amniotikoan murgildua eta aldagabeko tenperaturaz; bere bizi beharra, uniforme eta etengabekoki amak beteak, inolako kilikadurarik ez datorkio kanpotik egoera penagarrikerik gertatuz, ez eta ez du atsegin sakonik izango. Biziaren aldeko gatazka minimoa da. Amak etengabekoki ematen dio elikua, bai eta ere edonolako bitamina edo beharrezkoa duen metabolitorik ongi mantentzeko. Gainera, gaitzotasunengandik defenditzen duten antigorputzak ere, amak ematen dizkio.

Honela, fetoa atsegingarritzko lasaitasunean dago. Lasaitasuna kilikaduren ia falta osoaren eta bizi behar guztien eten gabeko asetzaren ondorioa da. Fetoa "nirvana" egoera batetan bizi da. Lehen fetal tematika hau gizonak ez du inoiz osoko ahazten. Freudek dioenez, egunero lanak nekatuta, edo mundu arraro batetan bizitzeak gogaituta, egoera fetal batzuetara itzultzen gara lo egiten dugunean gau bakoitzean. Fetoa zeuden bezala, izera eder batzuetan sartzen gara. Kanpoko mundutik datorkigun edonolako zentzazio edo eragingarriengandik deslotzen gara eta gure fantasieta murgiltzen gara; fantasia hauk, hasieran pleztzerraren hastapenak gidatuak daude. Gainera, fetoak hartzen duen jarrera (pozizioa) hartzen dugu.

Freudek deskribatu zuen bezala, ikuspegi psykologikotik, eriotza edozein gizonaren gogo sakon bat da, gatozen materia organikora bihurtzeko gogoia da. Baina eriotza psikologiko hau ez da egiazko eriotza bera, biziaren bukaeran gertatzen dena. Hiltzeko gogoia, sorrerara itzultzeko gogoia da, platzerrezko lasaitasun hartara. Ez da beldur diogun eriotza, nahi duguna baizik.

A. Raskovsky-k fetoaren jarrera psikologikoa jarrera maniako bezala kalifikatu du. Indibiduo (gizabanako) maniako munduan poz eta zoriontsu sentitzen dena da, denetarako gai kontsideratzen du bere burua eta ez du inolako eragozpenik ikusten. Kanpoko mundu mugatzailearekin erlaziotan ez dagoen mementutik, fetoa jarrera maniako honetan dago. Bere kontzientzian, posibleki, ideia-objektu "innato" batzu existitzen dira, bere mundua eratzen dutenak eta etengabekoki prest daudenak bere nahiak betetzeko. Ideia-objektu hau inkontziente kolektiboarenak dira.

Idea-objektuz mintzatzen gara, baina fetoaren munduan ez dira, berez, objektuak existitzen, baina bai objektuen papera egiten duten fantasiak. Geroago ere ez da mundu fetal honengako mineria (nostalgia) galtzen. Umeak eta gizonak espazio eta mundu berriak konkistatzen gozatuko dira, baina eguneroko borroka honetan atsedenaldi bakoitzak, erremediorik gabe, lehenengo mundu hori gogoratzen diote. Jarrera maniako hau, fetoan normala dena, geroagoko adinetan, egoera neketsuengandik defendatzeko erabiltzen denean, zerbait patologikoa dela pentsatu behar dugu, zera, errealtate prinsipioaren ukapen sistematikoa da eta.

"H E Z K U N T Z A P H S Y K O S O Z I A L A" ---

INSTINTO ETA AFEKTATIBITATEAREN HEZKUNTZA IKUSPEGI PSIKOANALITIKO BATETATIK

Orain aztertuko ditugu joaldi instintiboen eboluzioaren faseak, eta baita ere zer objetora jotzen duten pultsio hauek.

DOKTRINA PSIKOANALITIKOAREN JATORRIAK

Hysterikoen kontuak entzunda, Freudek hau pentsatu zuen: pertsona batek bere oroipen traumatiko guziak baztertu egiten dituela, eta inkontzientera hain zuen. Baita ere gogoeta hauek kontzientera ekartzeak, sendamena erabakiko zuela.

Bestalde oroipen hauek asko eta askotan umetan gertatutako gauzak ziren. Ba zitekeen, umeak bere buruan asmatutako gauza izatea ere, eta ez gertatua.

LEHENENGO TOPIKOA

Hurreko gauzak jakinda gero, Freudek gizon bakoitaaren bizitza bi zatitan banatzea erabaki zuen. Bat "kontzientea" eta "inkontzientea" bestea. Inkontzientea, aktibitate psikiko guziaren hondoa bezala eta kontzientea inkontzientearen adierapen bat izango litzake. Bestalde inkontzienteko gauza batzu kontzientera pasa litezke beste maila bat erabakiz. Maila honi Kontzientzi aurreko maila izena eman litzaioke. Inkontziente eta kontziente bitartean zentsura bat ere egongo litzeke Neu-ak ametitze ez dituen joaldi guziak baztertzeko.

Bi ukapen klase daude:

Ukapen primarioa: Jatorrizko joaldiak bastertzen dituen.

Ukapen sekundarioa: Jatorrizko joaldiekin batera, honi erantsitako beste gertaera batzu ere baztertzen dituen.

Freudentzat haur amnesia ukapen primario eta sekundarioen batuketa bat besterik ez da.

Aparato psikikoak bi gauzatara moldatuz funtzionatzen du. Alde batetik plazerepean dago eta honek esan nahi du plazere hau beti maila batean mantendu beharrean sentitzen dela aparato psikikoa.

Horregatik edozer gauza egingo luke umeak bere gustoa bilatzeko. (Negarra, goseak ematen dion tentsioa botatzeko).

Beste gauza bat ere edukitzen du aparato psikikoak kontutan eta hau errealitatea da. Aparato psikikoak errealitatea ri moldatu beharra du.

Plazereak erabakitako prozesoa, prozesu primario bat da eta errealitateak erabakitakoa, prozesu sekundario bat.

BIGARREN TOPIKOA

NEUGAINA: Hemen egongo litzateke gordeta energia libidinal guzia eta baita ukapen produktoak ere.

Gutziz inkontzientea izango litzateke.

NEUA: "Bera"ren kontzienteratutako maila bat izango litzeteke. Ez ordea guztiz kontzientea. Neuak erabiltzen ditun defentsarako mekanismoak ere inkontzienteak dira.

Neu honek bi lan izango lituzke: Alde batetik inkontzientea eta errealitatea lotzea eta bestalde inkontzientea pixkat kontrolatzea.

NEUGAINA: Neuaren barrutik azaltzen da. Indar errepresibo bat besterik ez da. Beranduago azaltzen da. Freudentzat sasoi batean eta Melanie Kleinentzat beste batean. Neugain hau berriz kontzientea da edo gutxienez kontziente aurreko mailakoa.

NEUAREN DEFENTSARAKO MEKANISMOAK

Problema bat azaltzen denean bi irteera daude:

- Problemari soluzio bat eman
- Problemari iges egin

Umeak ere ba ditu defentsarako mekanismo batzu. Hauek normalak dira fijasio bat uzten ez duten bitartean.

Mekanismoak hauk dira:

Projekzio mekanismoa: Problema, kanpoko gauza edo pertsona batean finkatzea.

Adibidez: Umeak ohi dudana esatea bildurra duenean: "Aita, zuk bildurra duzu ez? esatea.

Barnerapen mekanismoa: Kanpoko situazio bat barneratzea.

Adibidez: Situazio agresibo baten aurrean "Valium" bat hartzea valium honekin situazio penoso hori "irentsiko" delakoan.

Identifikazio mekanismoa: Kanpoko situazio bat barneratu eta bereganatzea.

Adibidez: Hipokondria

Ukapen mekanismoa: Situazio bat oso peligeroso denean, segituan baztertzea.

Adibidez: Situazio traumatizante edo pozgarri bat ezer gertatzen ez balitz bezala agertzea.

Deusestatze atzerakorra: Adibidez: "Tik" a lehenagoko ekintza bat birrintzeko.

Formazio erreaktiboa: Kanpoko gauzak konpondu beharra, buru berrua ordenatzeko.

Adibidez: Obsesiboa.

Kontrarioan bihurtzea: Adibidez: Umeek esaten ohi dutena "Azke nekoak irabazten du".

Somatizazioa: Adibidez: Tensioagatik sortzen diren buruko minak. ultzerak.

Sublimazioa:

--oooOooo--

Instintoa.- Jokaera animal bat da, herentziak finkaturikoa, espezie bakoitzak berezitasun batekin eta objetoari moldatua.

Joaldi instintiboa.- Organismo barrutik datorren indar bat da. Indar honen jatorria kilikadura barren iraunkor bat da. Alegia, bakoitzaren kilikadura eta soma barrukikoa.

UMEAREN HAZKUNDEA

HAZKUNTZAREN ASPEKTU DINAMIKOAK (FREUD).

1.- AHO AROA (Jaiotzatik lehenengo urterarte)

Ume jaioberriaren ekintza erotikoa ahoan finkaturik dago. Bere libidoaren satisfazioa beharra amaren bularretatik tiraka lortzen du, baita halaber bere hatzamar handia me hazkatuz.

Nola eta bere gustoak lortzeko amaren beharra duen, honen jokaerak erabakiko du haurraren hazkundera.

2.- UZKI AROA (Lehenengo bi edo hiru urterarte)

Aktibitate libidinala uzki (ipur zulo) inguruan agertzen da. Umeak bere hondakinak zuringatik pasatzean ematen dion plazerea ezagutzen du. Bestalde, nahi hainbesteko erreztasuna du hondakin hauek gorde edo botatzeko.

Hau horrela dela umeak bere buruaren kontrola du eta baita ere bere guraso guztiz ahaltsuena ere.

Segun eta nola egiten den esfinter honen kontrolaren ezkuntza, gero azalduko da edo ez, sado-masokismoa, ipur zuloa-ekin erlazionatu daitekeen mota guztietan.

Ipur aktibitate hau dela eta ez dela, umeak bere gurasoekin topo lehenengo aldiz egiten du.

3.- ZAFIL (FALO) AROA (hiru eta bost urte bitartean)

Orain berriz, umeak libidoa bere organo sexualak ikuituz lortzen du. Adin honetan neskaten atrakzio erotikoa aitarekiko izaten da eta mutikoena berriz, amarekikoa. Bestalde neskek amarenganako jelosiak izaten dituzte eta mutikoei aitarenganakoak.

Elektra eta Edipo konplexu hau ondo konpontzen ez baldin badira, pertsonaren hazkunde psikosexuala geratu egiten da, eta honekin batera gizarteak berarentzat erabakita zituen funtzioak behera etorri.

Homosexualitatea adibidez, sexu berdineko gurasoekin identifikazio eza izan daiteke.

Masturbazioa fijazio narzizista bat da.

Txikitako masturbazio batek (kulpablea sentitzen baldin ba da) amnesia bat sor lezake.

4.- ILUN AROA-IZKUTU AROA (sei urtetik pubertaterarte)

Umea ikastolara joaten hasten denean, bere burutik kanpora bezte gauza batzu ba direla konturatzen da.

Gauza hauk, kultura, gizartea eta abar dira. Orduan aktibitate sexuala pittin pittin bat alde batera utziz, beste aktibitate hauetan saiatzzen da.

5.- GENITAL AROA (Pubertarotik nerabezaroararte)

Bukatzeko, libidoak, berriro ere, bere aktibitatea, orainarte pixkat beheratuta egonez hasten du. Orain heterosexualitate aldetik. Behin edo behin okerkeririk izango balitz, teori honek dioenez, aurreko faseak gaizki izateagatik izango litzateke.

HEZIKETAREN FASEAK (H. WALLON)

1) - Jaioberriaren ezaugarri (bereizkunde) printzipalena bere aktibitate motore erreflexuala da.

Sasoi honi Wallonek sasoi impulsibo (oldarkor) garbia izena eman dio. Umearen erantzuna, beti erantzun erreflejo bat delako.

2) - Bigarren sasoa, seigarren hilabetean erabiltzen du. Honen ez du esan nahi adin hau arte erantzun denak erreflejuak direnik. Wallonek garrantzi handia ematen dio irribarre edo hasarrearen agerpenari. Etapa honi sasoi sentibera deitzen zaio.

Piagetek berriz, fase hau ukatu egiten du.

Umearen eskeek (logakea, gosea edo horrelako motiboagatik) erabakitzen ditu ama eta haurraren artean hasten diren erlazioak. Bestalde, sei hilabeteko umeak behar beharrezkoa du maitasuna, eta hau muxu, losintx eta irribarreen bitartez adierazten zaio.

3) - Hirugarren faseari sasoi zentzuekiko-motorea deitzen dio Wallonek. Lehenengo urte bukaeran edo bigarrengoaren hasieran agertzen da. Umea oinez ibiltzen hasten da eta bere mundua zeharo aldatzen da.

Ba du beste aitzaki bat ere orainarteko bizitza patxaro-sotik irteteko: hitzegiteko posibilitatea.

Honela ba orain haurrak bi gauza berri egin ditzake, alde batetatik bere gisara ibili (orain arte egin ez duena) eta beste aldetik hitz egiteko intentoak egin, ezer esango ez baldin ba du ere.

4) - Laugarren etapari sasoi proiektibo izena eman lezaioke. Sasoi honetan beretik kanpoko gauzetan aurkitzen du umeak be re burua, eta gauza hauetan proiektatu beharra du bere burua, somatuko baldin ba du.

5) - Bostgarren etapa Wallonentzat personalismoaren sasoia da. Aurreko fasean bere buruaren kontzientzirik ez baldin ba du ere, oraingoan bera zer denarekin oso ondo konturatzen da. Ba daki berak pertsonalitate bat duela, eta besteei hau adierazteko mila treta asmatzen ditu. Kontua zera da: besteek konturatzea bere ere zer edo zer ba dela.

Lotsatzen ere, orain hasten da.

Sasoi hau gurasoen kontrako jokaera batekin hasten da, eta gurasoen aldeko jokaera batekin bukatu.

6) - Umeak ume izateari uzten dio eta nerabezaroan sartzen da. Sasoi honetan berriz, gauzarik garrantzitsuena afektibitatea da.

BILLAKAERA PHYKOSOZIALAREN ESTADIOAK ERIKSON-EN USTEZ

Lehen urtea. - Psykologiko harreman erradikalak amarengan izaten dira, eta hauetatik datoz konfiantza-deskonfiantza oinharritzko jarrerak.

Bigarren urtea. - Harremanak, bi gurasoengana zabaltzen dira. Horregatik, autonomia ta norberaren dominioa, ala segurtasunik eza eta konformismoaren estrukturak agertzen dira.

Hirugarrenetik bostgarren urtera. - Orain definizioan eta iniziatiba ala erruduntasun sentimenduen eratzean oinharritzko familiak hartzen du partea.

Seigarren urtetik pubertatera. - Interpersonal harremanak eskolarara eta hauzotara zabaltzen dira. Norghiagoketa ta kooperazioa, jakintza, gutiagotasuna edo nagusitasunaren sentimenduak, etab. harreman honen ekintzan indartzen dira.

Nerabezaroa. - Laguntaldeak eta liderrak erabiltzen dituzte bere pertsonalitatearen sendotasunari afektatzen duten modeloei eta integrakuntzako sentimendu ala basterkuntza sozialari eta zintzotasunak sortzen dizkiete.

Lehen gaztetasuna. - Sozial harremanak maila desberdin batera pasatzen dira. Maila horretan, maitasuna eta laguntasuna, elkaritasuna eta bakartasuna, esku zabaltasuna eta norberekeria berri izituratzen dira heldutasun eta aldamenaren haunditasunari buruz.

Gaztetasuna eta lehen heldutasuna. - Lanak eta erresponsabilitate familiarrek produkzioko jokabide eta semeen ardurak sortzen dituzte, eta jarrera altruista ala egozentrikoa sozialki oso garrantzitsuetan kristaltzen dira.

Heldutasunaren amaiera. - Bere bizi posibilitateak amaitzen ari

direnean, problema bikoitz hau oldartzen du: izan zenaren bi-
tartez eta izandakoa alde batera utziaz, bizi beharra du. Uko
eta osotasunaren jakintzak, sorakeria, etzipena edo desonest-
keriaren aurrean, gizonaren bilakaera phsykosozialaren proze-
sua sartratzen du.

OBJEKTU ETA KOMUNIKAZIOAREN HARREMANAREN SORTZAPENA

1) - Antolatzaileak

R. Spitzek dioenez, bilakaera klase ezberdinak daude. Batzuetan "psykismoaren antolatzaileak" formatzeko batzen dira.

- a) Lehen antolatzailearen aurkibidez, irribarrearen erantzunaren agerpena da. Gauza hau, aparato psykikoaren barruan, bilakaerako bultzaduraren syntoma ikusgaia da.
- b) Zortzigarren hileko hestutasunak, bigarren antolatzailearen agerpena seinalatzen du. Haurraren bilakaeraren etapa berri bat da. Etapa hontan, haurraren pertsonalitateak eta jokaerak, aldapen erradikala egingo dute.
- c) Ezetzaren dominioak (hitzak eta keinuaren bitartez) irizpide haundiko ondorioak dauzka haurraren bilakaera mental eta emozionalentzat. Bere lehen juizioko eta ezezeko ahalmena hartu dela esan nahi du R. Spitz-ek, hirugarren antolatzailea kontzideratzen du.

Antolatzaile kontzeptuaren ikusbidetik, lehen biek ekinzagatik bultzaduren deskargen arloan parte hartzen dute; hiru garrenak komunikazioaren lehentasuna ezarritzen du, eta ordeztzen du geroa gehiago, indar gehiagoeekin ekintzari.

2) - Objektu libidinalaren formazioa

Psykoanalisean, objektuaren ideia, Freuden bultzaduraren ideian sortzen da: "bultzadurak bere objektua bultzaduraren objektuan edo hurari ezker euki dezake", baina objektua berdin definitzen da betetasunaren bide gertagarri bezala.

Freuden uste du, objektu, faktore aldarria dela, baina ez derrigorrez kanpokoa, eta bultzaduraren aldaketatkin aldatzen dela.

a) Preobjektual aroa jaiotzan. - Egoera honetan atsegin gaberarekin betera dauden deskarga fenomenoak, ikusten dira bakarrik, kontrakoa gelditasuna da.

Bigarren hila hasi arte, jaio berriak janarian ezau garriak bakarrik ezagutzen ditu gosea duenean, ez du ezagutzen ez biberioia eta ez bularra ahoan sartzen ez ba zaio.

b) Objektu aitzindarien (prekursoraren) aroa - Bigarren hiletik seigarrenera. - Umeak oso erreakzio bereziak ditu. Nagusien begien mogimendua ikusteak bakarrik, umearen iribarrea erabakitzen du, berdin bertatzen zaio marroen arpegietan mugimendua ikusten duenean.

c) Objektu libidinalen aroa, zortzigarren hiletik hamargarrenera. - Ez ezagun bat agertzean umea larritu egiten da, eta nahigabetu egiten da amak une baten bakarrik uzten ba du. Umearen objektu libidinala "ama" da.

Bere larritasuna, ama ikusteko guraria (gogoa) ez duelako asetzen izaten da.

3) - Hestutasunaren agerpena

- Spitzek hestutasuna objektuaren formazioekin elkartzen du eta erreak zioen estimuloetatik bereiztu.

- Bigarren eta hirugarren hilabete barruan, atsegin eta atsegin gabeko erantzunak oso garbi ikusten dira, inguruko estimuluen aurrean.

- Seigarren hilabetetik zortzigarrenera lehiaketako erantzunak agertzen dira. Ez ezagun bat agertzean umeak eskua luza lezake ez ezagunaren aurpegia ikusten ez ba du.

- Spitzek zera esaten du: Atsegin gabeko manifestazioak, zama fenomenoak eta tentsioko egonkeriak, hestutasunetik fenomenologikoki nabarmenduko direla. Bederatzugarreb gukabeterarte hau ez da agertuko eta hori bi arrazoiengatik.

a) Arrazoi estrukturala. - Hestutasuna "NEU" barruan aztertzen da, baina jaiotzean oraindik "NEUA" ez dago, lehenengo urteko gigarren erdian bakarrik euki dezake hestutasuna.

Orain arte tentsio fisiologiko egoerak, deskarga neuromuskularreko mekanismo ezargiari erantzuten diote, tentsio urteera bategatik ezaguten dira hauk.

b) Libidoen arrazoi teorikoa. - Umeen organizazioa "NEUA" egin arte nartzisista maila batean dago.

- Somatotasuna, beharizanezkoen itxura ezberdinen arauz egiten da. Barruko beharizanen arauz objektua somatzen da.

- Garai hontan, objektua ez da agertzen. Gero iragankor garai bat dugu eta garai hontan objektu-aurrekoak eratzen dira, hauek oraindik ez daukate objektuaren ezaugarriarik.

- Hirugarren hiru hilebetekoan, esan dugu bezala, benetako objektuak agertuko dira, eta orain jaiotako "NEUAN" parte hartzen jarraituko dute.

- Objektu hauk galtzean "NEUA" txikitzen da eta nartzisista trauma haundi bat sortzen da. Objektu hoik gal zelakela gogoratzean, hestutasuna agertzen da.

4) - Neuan sortzea

R. Spitzentzat: lehengo urtean, jaio berrien nortasunaren itxura estruktura psikikoa ezargieri dagokio.

S. Freud-ek, hartutako bultzada erabili, jaio berriak ^{ezin} du "NEUA" ez daukala somatutako batekin estalduta dagoelako ^{duelako}.

Geroago haunditzen doanean, neuaren ezaugarri batzu agertuko dira, eta neu honen nukleoa eratuko dute.

Objektu aurreko egoeran, somatopsikean berregituratze bat egiten da, "neua" eta BERA" banatu egiten dira, eta "NEU" gazte bat lanean hasten da. "NEUA" heldu arte ama da honen arduraduna, eta amagatik neuaren kanpoko bezalako bat dela esan daiteke.

LABURPENAINSTINTO ETA AFEKTIBITATEAREN HEZKUNTZA IKUSPEGI PSIKOANALITIKO
BATETATIK.1.- Doktrina psikoanalitikoaren jatorriak

Histeriko batzu ikusi eta gero Freudek bere teoria aztertze-
tzeko, bi topiko bereiztu zituen.

I.- Lehengo topikoa. Bertan zerak bereizten dira:

- Kontzientea
- Inkontzientea
- Kontziente haurreko maila (bien artean)

Inkontziente eta kontziente bitartean zentsura bat egongo
litzateke NEUak ametitze (onhartu) ez dituen joaldiak baztertzeko.

Bi ukapen klase daude:

- Ukapen primarioa.- Jatorrizko joaldiak baztertzen dituen.
- Ukapen sekundarioa.- Jatorrizko joaldiekin batera, hauei erantsitako beste gertaera batzu ere baztertzen dituen.

Adibidez: Ukapen primarioa eta ukapen sekundarioa batua = Haurren amnesia.

Aparato psikikoak bi gauzatara moldatuz jokatzeko du. Alde batetik plazerepean dago eta bestalde, errealitateari moldatu beharrean dago.

Plazereak erabakitako prozesoa -- Prozesu primarioa

Errealitateari moldatu beharrek erabakitako prozesoa -- Prozesu sekundarioa.

II.- Bigarren topikoa

-BERA.- Energia libidinal guzia eta ukapen produktoak gordetzeko zakua. Guztiz inkontzientea.

-NEUA.- Honen funtzioak: - Inkontzientea eta kontzientea lotu
- Inkontzientea pixkat kontrolatu

BERAren kontzienteratu maila bat. Ez ordea guztiz kontzientea.

NEUGAINA.- Neuaeren indar errepresibo bat. Kontziente edo kontzientzi aurreko mailakoa.

UMEAREN HEZKUNTZA

I Aho aroa.- Jaiotzatik lehenengo urterarte

II Uzki aroa.- Lehenengo bi edo hiru urte arte.

III Falo (zakil) aroa.- Hiru eta bost urte bitartean

- Homosexualitatea

- Edipo konplexua

IV Egoera ilun (latentzia) aroa.- Sei urtetatik pubertaterarte

V Genital aroa.- Pubertatetik nerabazarorarte.

HEZKUNTZAREN FASEAK (WALLON)

- 1 - Sasoi oldarkor bargia - (Jaiotzean). Aktibitate motore erreflexuala da.
- 2 - Sasoi sentibera.- Bizitzaren lehenengo hilageteak. Maitasunaren beharra.
- 3 - Sasoi sentzuekiko motore.- Lehenengo urtearen bukaeran. Umea oinez hasten dela eta bere mundua aldatzen da.
- 4 - Sasoi objektiboa.- Sasoi honetan beretik kanporako gauzetan arukitzen du umeak bere burua.
- 5 - Personalismoaren sasoi.- Lotsa.
- 6 - Umea neraberazoan sartzen da. Gauzarik garrantzitsuena afektibitatea da.

HEZKUNTZA PHSYKOSOZIALAREN ESTADIOAK ERIKSONEN USTEZ

- I .- LEHEN URTEA. Phsykologiko harreman erradikalak, amarengan izaten dira.
- II .- BIGARREN URTEA. Harremanak bi gurasoengana zabaltzen dira. Honek zera erabakitzen du: autonomia edo konformismoa.
- III.- HIRUGARRENETIK BOSTGARREN URTERA. Orain onharrizko familiar bizi helburuen definizioan parte hartzen du.
- IV .- SEIGARREN URTETIK PUBERTATERA. Interpertsonal harremanak eskolara eta hauzoetara zabaltzen dira.
- V .- NERABEZAROA. Laguntaldeak eta liderrak eragipen sakonak erabiltzen dituzte pertsonalitatea afektatuz.
- VI .- LEHEN GAZTETASUNA. Sozial harremanak heldutasun gehiagoko maila batera igarotzen dira.
- VII.- GAZTETASUNA ETA LEHEN HELDUTASUNA. Lanak eta erresponsabilitate familiarrak produkzioko jokabide eta semeen ardurak sortzen dituzte.
- VIII- HELDUTASUNAREN AMAIERA. Problema bikoitz bat du, izan zenaren bitartez eta izandakoa alde batera utziaz bizi beharra.

OBJEKTU ETA KOMUNIKAZIOAREN HARREMANAREN SORTZAPENA

1) - Antolatzaileak

- a) Lehen antolatzailea irribarrea da
- b) Bigarren antolatzailea zortzigarren hilabeteko hestutasuna da.
- c) Hirugarren antolatzailea ezetzaren dominioa da (hitzak eta keinuaren bitartez).

2) - Objektu libidinalaren formazioa:

Freudek objektua, faktore aldagarria dela uste du, baina ez derrigorrez, kanpoko eta bultzaduraren aldaketakin aldatzen dela dio.

a) Objektu aurreko egoera (jaiotzean)

Artegatasun egoera.

Bigarren hila hastean, jaioberriak janarien ezaugarriak bakarrik gose denean ezagutzen ditu.

b) Preobjektual aroa ; bigarren hiletik seigarrenera.

Umeak erreakzio bereziak ditu. Adibidez: Begien mugimendua umearen irribarrea erabakitzen du.

c) Objektu libidinalaren aroa (zortzigarren hiletik hamargarrenera)

Zortzigarren hileko naigabetasuna.

Umearen objektu libidinala ama da.

3) - Hestutasunaren agerpena

Spitzek hestutasuna objektuaren formazioarekin elkartzen du, erreakzioen estimuloetatik bereiztu.

Hestutasun hau beratzigarren hilabeterarte ez da agertzen, bi arrazoigatik: -arrazoi estrukturala.

Jaiotzen oraindik Neua ez dago, eta hestutasuna Neu barruan dago.

- Libidoen arrazoi teorikoa.

Objektu libidinal lortu berriak galtzeko bildirra duelako.

4) Neu sortzea

Jaiotzen ez dago Neurik, bai Spitzentzat eta bai Freudentzak.

Objektu aurreko egoeran, Neua eta Bera banatu egiten dira eta Neu gazte bat lanean hasten da.

Neua heldu arte ama da honen arduraduna.

U M E A R E N B I L A K A E R A K O

P H S Y K O P A T O L O G I A

UMEA HIRUGARREN URTETIK, SEIGARREN URTERA

1) ESTADIOAREN KARAKTERIZAKUNTZA

- Orain arte umea egozentrista izan da; plazerea lortzeko bakarrik bizi izan da.

Orain ostera, errealitatearekin topo egiten du. Normalki, umea, kanpoko gauzetara moldatzen da.

- Bere inteligentzia, oraindik, errepresentagarria da. Lenguaiak aurrerakuntza asko egiten ditu.

- Mutilak, aitaren beldurrez, ama ezeztatu behar du (E-diporen konplexua). Umeak bere problema honi soluzio, bihar egun bere ama bezalako emazte bat izango duela, eta aita bezalako gizon bat izango dela pentsatuz, ematen dio. Amarenganako maitasuna beste andra batengan ipintzen du, eta aitarekin identifikatzen da. Buruauzte honen soluzioak latentzia sartzen du umearengan, umea sexugabekoa dela dirudi.

- Nagusiekin izan dituen harremanetan ez du ezer irabazi eta horregatik bere berdinegan konturatzen da. Apurka apurka, bere biziak beste umeengana moldatu beharra duela, ongi ikusten du.

2) INTELIGENTZIA

- Inteligentzia, oraindik, errepresentagarria da. Lenguai arloan erabiltzen ez dakizkin seinu asko ezagutzen ditu.

- Gesselek dioenez, lau urteko umeak 1,2,3,4, bakarrik zen batzu ditu, baina ahoan 74 lehenengo numeroak ditu.

- Umeak, ikusten duena bakarrik pentsatzen du.

- Piagetek dionez, 4 urtetik aurrera umearen inteligentzi errepresentatiboak intuizioa du (4-7).

Lau eta bost urteko umeak gauzen betikotasunean uste du.

- Esperientziaren bitartez, umeak apurka apurka bere intuizioak zuzendu egiten ditu. Geroago eta gehiago, intuizioak objektu eta multzoekin umearen ikuspegiarekin baino zer ikusi haundiagoa du.

3) LENGUAIA

- Umearen arrazoiek ez dute prozezu logiko bat jarraitzen. Berdintasunean oinarritzen dira. Hitza umearentzat pentsamendua da. Geselek dio lau urteko umeak, etengabeko galderak egiten dituela. Honen helburua beren erantzunak gesteen erantzunekin ados dauden ikustea da. Umeari linguaiarekin jolastea gustatzen zaio. Bostgarren urtean galdera gutxiago egiten du. Bere hiztegiak 2.200 hitz ditu, baina oraindik ume batekin elkarriketa ezina da. Zazpi urte izan arte, umeak bere arrazoa baizik ez baitu oinarritzat.

4) SOZIALTZA

- Orain arte sendian oinarritua egon da bere bizia.

- Garai honetan, umeak beste umeekin izaten ditu harremanak, nahiz eta bere familiarekin izan oraindik erlazioen haundienak. Sasoi honetan, sasisozialtze bat besterik ez da pentsatzen.

- Umeak, orain arte, beste umeak objektu bezala ikusi ditu. Beren gauzak lortzea zen bere interes bakarra. Orain beste umeak imitatu nahi ditu, baina ez dago oraindik euren artean laguntasunik bostgarren urterarte).

- Euren arteko erlazioak zuzentzen dituzten legeak agertzen hasten dira. Burrukak jarraituak dira.

- Umeak, eskola sendi bat bezala ikusten du:

Ama: Irakaslea

Neba-arrebak: Beste ikasleak

- Gurasoak umearekin gogorrak ba dira, umearen sozialtzea zailagoa izango da.

- Ezin dezakegu pentsa umeak ez direla oraindik sozialtze-ko gai, baizik eta nagusiekin izan dituzten hain lotura gogorrak ezin dituztela bat batean eten. Umearen sozialtzeak familian izan dituen erlazioekin zer ikusi haundia du.

4) EDIPOREN KONPLEXUA

A) Mutilak

- Genital aroan gertatzen da.
- Umeak tentetazunak eta orgasmoak senti ditzake
- Masturbaketa aro honetan normala da. Honek errudun sendimentuak sortzen ditu, nagusiek masturbaketaren aurren jarrera gogorrak hartzen dituztelako.
- Ametsak garrantzi haundi dute. Amets hauek Ediporen konplexuarekin zer ikusia ba dute.
- Umeak masturbaketa baztertuko du bi arrazoigatik:
 - 1) Nagusiek bera masturbatzea ez dutelako nahi
 - 2) Amets hestu horik ez edukitzeko.

Hestutasuna irentze sendimenduarekin lotuta doa. Gurasoek heuren semeei masturbatzen ba dira zakila ebakiko dietela esaten diete. Aitak gaztetan irendu sendimendu hau bizi izan zuen, eta orain irentzailen papera egiten du. Horregatik, irendu sendimenduak gizaldiz gizaldi mantenduko dira. Bere arrebaren genitalak ikusten ba ditu, mutilak bere arreba irendua izan dela pentsa dezake.

- Bere zakila nagusiena baino txikiagoa delako, eta bere pentsakerak apurtu ezin dituelako, irendua sentitzen da.

- Irentze sendimendu honek hamaika amets sortzen du.

B) Neskak

- Klitorisa da masturbatzeko tokirik egokiena.
 - Berak zakila ukan, eta zigor bategatik galdu duela pentsatzen du.
 - Neskak ez du irendu sendimendua bakarrik, irendua sentitzen da.
 - Bere jolasetan semak dituela, eta horretarako zakil baten behar izana duela pentsatzen du.
 - Genital aro honek Ediporen konplexuarekin zer ikusi haundia du.
- Mutilak amarekin izan nahi ditu sexual harremanak eta neskak aitarekin.
- Mutilak amak aitarekin joatearren bastertzen duela ikusten du.
- Honexegatik aitarenganako sendimendu hiltzaileak sortzen zaizkio ametsetan. Bere ametsetan ama aitagatik behartua izaten dela pentsatzen du.
- Neskak amarenganako izan duen maitasuna saldu duela pentsatzen du.
- Errudun sentitzen da.
- Umeen jolasek Ediporen konplexuarekin zer ikusi haundia dute. Mutila aitarekin eta neska amarekin identifikatzen dira. Gursoek ere ba dute zer ikusi. Ediporen konplexuan aitak alaba semea baino maiteago izaten du. Amak, oster, alaba arerio bezala ikusten du aitak alabarenganako dituen sendimenduak direla eta.
 - Umeak, gainera, neba-arrebeekin beste arazoak ere ba ditu. Neba-arrebek gurasoen maitasuna kentzen diote. Honexegatik hil behar dituela pentsatzen du (Cainen konplexua). Konplexu honi neba-arrebak onhartuaz ematen diogu soluzioa.
 - Ediporen konplexua esan dugun eran erabakitzeak, biziaren oinharriak onhartzea daramatza. Hau da, ama aitarentzat dela, familia eta norma batzu onhartzea. Norma batzu onhartzeak, moral bat sortuko dela, NEUGAINA, esan nahi du.

5) MORALA

- Aitaren zigorra ukatzeko, umeak aitaren aginduak bereganatu egiten ditu. Agindu hauk, Neugainean sartzen dira. Neugaina askok diotenez, Edipo konplexuaren ondorio, besterik ez da.

- Mutila aitarekin identifikatzen da, eta gáinera aita bere helburu bezala hartzen du. Baina honez gainera, helburu honek, moral baten papera betetzen du. Aita bezalakoa izan nahiak, momentu guzietan norma batzu ipintzen dizkio helburu hau lortzeko. Aitarenganako oldakortasunak, bere kontrari bihurtzen dira. Umeak bere neugainaren beldur da, baina ala ere maite du, bere izatearen parterik nobleena delako. Apurtzen ba da, bi gauza gertatuko zaizkio:

- 1) Neugainaren zigorraren beldur izango da
- 2) Helburu gabe geldituko da. Helburu honek errealitatean eta ama kontrako balio dio, hau baita bere benetako helburua.

- Aitarekin identifikatzeak, ama lortzen du helburutzat. Ediporen konplexua familia eta beste estruktura asko onhartzea dakar (Indartsuenek boterea duten egiturak)

- Neu eta Neugainaren arteko harremanak desberdinak izan daitezke:

- 1) Neua, neugainaren menpean dago; noizbeinka Neua, Neugainaren kontra jartzen da.
- 2) Neua eta Neugaina bat egiten dira.

- Sasoi hontan umearen moralean, ametsek zer ikusi haundia dute. Umeak "Talionen" legea bizi du: Aita bera baino gogorragoa denez gero, umeak bere bultzada oldakor guziak menperatu behar ditu.

- Gurasoek umearekin gogorrekiak ba dira, umea bere Neugainaren kontra jar daiteke, gurasoen agintea ez onhartuz.

6) JOLASA

- Jolasa egoera tentso batzuen errepikatzea da. Tentsio hau askatzeko asmoz egiten da.

- Jolasetan gai libidinal guziak agertzen dira.

- Gurasoek, ipuin bitartez, umeei euren buruauzteak nahi dituzten erara konpontzeko irtenbidea eskaintzen diete. Hone-la umeak erresago sartzen dira sendiaren estrukturan. Ipuinek duten alderik txarrena errealtatean finkaturik ez egotea da.

Sasoi honetan umea, bera bakarrik jantsi eta erantsi dai teke. Ez du bazkal ondoren lorik egin nahi. Bere jolasetarako beste umeekin batzen hasten da. Jolasetan legeak agertzen dira. Lege hauk taldekoek sortzen dituzte, bakoitzak ahal duten plazererik gehien lortzeko. Lege hauk errealtatera moldatzeko sasoi bat dira.

- Laugarren urtetik umeak irudiak egiten ditu. Pertsonen irudietan, lehenengoz burua eta hankak bakarrik ipintzen ditu. Apurka apurka inteligentzia gehiagotzen doan bitartean, beste zatiak agertuko dira umearen irudietan.

- Neskek panpinekin jolasten dute, mutilek, oster, gauza gogorretara. Mutilak eta neskak banatu egiten dira jolasteko. Jolasak geroago eta leku gehiago behar du. Lehenengotan jolasa errealtatetik irtetzeko irtenbide bat da, baina geroago jolasari esker, umeak errealtatea onhartzen du.

7) GARAI HONETAKO PSIKOPATOLOGIAK

1) Eskizofrenia: Hengenek, errealtatetik kanpo egotea eta norberentzako mundu aparte bat sortzea (autista) dela dio.

2) Anorexia: Umeak amari errua botatzeagatik, eta berak txartzak dituen gauzak ez barruratzeagatik, ez du jan nahi. Honen kausa hau da: amarkin harreman anormalak izatea.

3) Eneuresis: Umeak ohean txisa egiten du, eta gorputzean umeak ez du gaixotasunik.

4) Gaueko beldurrak: Umea gauen zarataka hasten da. Ama berengana doanean ez du ezagutzen. Urrengo goizean ez du ezer gogoratuko. Zergatik gertatzen da hau? Mutilek, euren ametsetan gizon txar bategatik jarraituak direla pentsatzen dute. Gizon txar hori errealtatean aita da. Hauek ama euren logelara dakarte, aitarengandik aldenduz.

Neskek ere gizonegatik jarraituak sentitzen dira. Neskak ama saldu egin duela eta aita ama menderatuko duela pentsatzen du.

- Patologia guzti hauk, konfliktoetatik defendatzeko irtenbide bat dira.

Arrazoen batengatik mutila ez bada aitarekin identifikatzen, eta amarekin identifikatzen ba da, gero aita lortuko du maitatzeko gauza bezala: Homosexualitatea.

SUBJEKTIBOTASUN PRIMITIBOAREN BANAKETA

Estadioaren karakterizakuntza

Umeak egin zuen mundu subjektiboa, osorik banatzen da.

a) INTELIGENTZIA

Orain arte errepresentagarria (Synboloez baliatua) izan da, eta orain "Logikoa" gihurtzen da. Baina ez Logika, Abstrak tua, baizik eta Logika Konkretua (hau gauzen maneiwarekin lotuta dagoena da).

b) SENTIBERATASUNA

Ixil aroan dago. Umeak bere Libidoko tematika edo gaiak hertsatu egin ditu eta orain Narkisismoaren ikerketekin dago menperatua.

c) HIGIERAZLE ARLOAN

Indarraren estadioa da. Umeak motor ariketekin hertsatutako energiak askatzen ditu.

d) ESKOLARTASUN

Aurreko periodoetan umeak bere berdinarak objeto bezala tratatzen zituen. Orain bere berdinekin, lehen bere familiarekin frakasatu zuen bizia, baregiten interesatuko da.

Eskolako lana antolatuta dago, eta umeak, bere bizia helduen edo adulloen mundura moldatzeko bidean dagoela, ikusten du.

- Gessellentzat seigarren urtea ultrakeriaren urtea da.

zazpigarren urtean lasaitasunaren urtea da.

zortzigarren urtea kosmopolita urtea da.

bederatzigarren urtea bakoitza bere buruari kritika egiteko urtea.

Honela ikusten dugu, estadio itxuraz egonkor baten, nolako desberdintasunak dauden.

- ESKOLARTASUNA

Umearen egoera eskolan eta familian oso desberdina da. Umea, jadanik, ez da izaki pribilegiatu bat, bere familian gertatzen zen bezala, baizik eta beste bat bere berdinen artean. Umeak, berarentzat leku egokia lortzeko, burukatu egin behar du. Egoera hau, umearentzat oso berri da zeren eta, bere kideek ez dute maitatzeko obligazioa, bere gu rasoek bezala.

Egoera honen aurrean, umeak jarrera bi har ditzake:

1) Eskolako egoera suntsitzaille bezala bizi. Umeak bere etxean aginpidea ekidintzeko mainak zituen, baina eskolan manin hauk ez zaizkio balio. Hau era askotara ager daiteke:

- Negarrak eta ostikaketak klasera joan baino arinago hasten direla.
- Gaixotasun psikosomatikoak (gorputzarengan ispilatzen diren gaixotasunak).

Gurasoek hiperzaindaria ba dira, umea osagilearengana eramango dute, eta horrela umeak berak nahi duena lortzen du, hau da familiaren jarraitu izaki pribilegiatua izaten.

2) Eskolara pozik joatea, bere etxean dauden gatazkaetatik askatzeko.

Arazo hauengandik aparte, umeak bere familia eta eskola artean analogiak aurkitzen ditu.

Maixua aita izango da, eta kideak anaiak.

Normalki familiako esperientziak eskolako bizira desplazatzen dira, baina salbuespen batzu daude:

- Ume onak familian eta txarrak edo arazoekin eskolan, eta alderantziz.

Umeak Ediporen konplexua hertsatzen du. Eskolan egoera berri baten aurrean dago, eta egoera honek familiako egoerak baino konpromiso gutxiago eskatzen du.

Aitarenganako duen oldakortasuna, maixuaengan ispiilatzen da. Umearentzat maixua aitaren itxurako bat da, ona ala txara dezakela.

Eskolako umeen artean, batzuk bere aitarekin identifikatuta daude, eta harreman onak edukitzen dituzte, horiek bere maixua- rekin ere harreman onak edukiko dituzte. Beste ume batzuk ez di- tuzte bere familiarekin dituzten gatazkak erabaki. Hauk eskolan problemak dituztenak dira. Gainera kontuan hartu behar da eskolan ere beste ume batzu ba daudela. Beste alde batetik maixua ere ba dago, eta maixuak bere arazoak eta errepresioak bere ikasleengan proiektatzen dituzte.

- Bederatzi urteko ume baten kasua

Ume honek, klasean beti kilikatuta zegoen, eta neska haundi- entzako azalpenak bere taldeentzakoak baino ardura gehiagoz en- tzuten zuen. Haundia izateko gogo hauk, hestutasun eta ikarako egoera baten bihurtu ziren. Asko ikasten zuen eta gauero ameskaitz batekin esnatzen zen. Amets honetan ikasgaia ez zuela jakingo eta horregatik andereñoak zigortuko zuela pentsatzen zuen.

Umeak bere amarekin egiten zuen lo eta bere ama hilko ala galduko zenik pentsatzen zuenean larritzen zen.

Umearen mental adina, bere fisiko edo kronologiko adina baino haundiago zen.

Gatazka hau Edipo konplexuaren agerpen bat zen. Haundia izateko gogoak bere amarekin lehiatzeko ziren. Amaren irudia andere- ñoarengan jartzen zuen, eta figura hau zigorrak ukatzeko postu egin behar zuen. Umeak, bere familiako arazoa eskolara desplazatu zuen.

- INTELIGENTZIA: LOGIKA KONKRETUA

Periodo honetan egozentrismo intelektualaren gaindiketa edo superazio bat dago.

Egozentrismo intelektualak: Umeak gauzak bere buruan ikusten duen modura direla pentsatzea da.

Orain hasten da gauzak objektiboki, eurak diren moduan, ikusten.

Periodo aurreko errealismo egozentrikoa errealismo objektibo batetara bihurtzen da.

Aurreko periodoetan, umeak "Errege Maguengan" opariak ekartzen zizkiotelako sinesten zuen, baina fase honetan arrazoiak topatzen eta ondorio batzuetara iristen hasiko da.

Adibidez perlen esperientzian sei terdi urtetik, zortzi urterarte umeak ez dute zalantzarik. Zihur daude perlen kontserbazioan. Hau azaltzen du ontziaren luzera eta zabalera ikusten dituelako.

Logika konkretuaren agerpidea zenbakiari buruz dagoen kontzeptu berrian agertzen da. Orain arte umeak buruan ia 50 arte eduki zuen, baina buruan bakarrik zazpi arte edo. Orain, zazpi eta zortzi urteko umeak zenbakien suzezioa jar dezake. Konturatzeko ere, zenbaki batetatik urrengoko zenbakira unitate bat gehitu behar dela.

Zortzi urtekin, jadanik, lehena eta geroa badaki zer den.

Periodo honetan, umeak Logika konkretua du, hau da objektuen manipulazioari lotuta dagoena.

Plastilinako esperientzian, umeak plastilinako kopurua beti berdina dela daki, itxura desberdina eduki arren, primitiboko itxurara alda dezake eta.

Umeak 10 urte arte, ez du Pisuaren kontzerbazioa onartzen, eta 11 urte arte bolumenaren kontzerbazioa. Pisua eta bolumena kontzeptu abstraktuak dira eta.

Azukrea uretan urtuta dagoenean, zortzi urtetik aurrera egoera aldaketa bat dela pentsatuko du, baina zazpi urtetik beruntz desagertu zela pentsatzen zuen.

Logika konkretuaren bilakaera herriei, abereei, landareei, eta gauza guztiei buruz galdetzen duelako igar daiteke.

Pentsamendu intuitibotik logikori dagoen aldaketa psikometriko testetan ikus daiteke. Test baten bidez ikus daiteke, non la ume batzuk planteiamendu errepresentatibo bat behar duten arazoei erantzuna ematen dieten ete ez, oster, planteiamendu logiko bat behar dutenei.

Periodo honetan umeen porrotak hasten dira eskolan, eta eskolako aurrerapenetan gelditze bat egon daiteke.

- MOTOR AURRERAPENAK

Orain, indarraren eta ariketa fisikoen adinean gaude. Adin hau 9 urtekin burutzen da. Adin honetan kolegio arteko lehiaketak hasten dira. Umearen motorika, jadanik, bilakatuta zegoen, eta periodo honetako aldaketa gihar-indarraren agerpene da. Gainera umeak ariketaren bitartez bere energia libidinala gastatzen du. Energiaren gehiegiak eta bere ikerketa narkisistek lehiaketak egitera bultzatzen dute umea, berorren potentzialtasuna agertzeko asmoz.

Lehiaketa hoi bitartez, umeak adiskide direnak eta ez direnak bereizten ditu.

Lehiaketez baliatzen da bere joera oldakorrak kanpora botatzeko, eta honela kohesio bat lortzen du taldean. Arerioaren aurkako burrukak taldekideak batu egiten ditu.

Aurrerako periodoetan, oldakortasuna bakarrik buru arloan erbakitzen zen; orain horretarako txapelketa eta ariketa fisikoez baliatzen da.

Hau, umea udarako kolonietara bidaltzeko sasoirik egokiena da.

Neskak, adin honetan, ez dute mutilek eduki duten karakteristikarik. Bederatzi urtekin neskek sokaz jolasten dute.

Neskek, euren energia libidinalak higidura leun eta rythmiko batzuen bitartez askatzen dute.

Motor ikus puntutik idazkeran eta marrazkian egindako aurrerapenak kontuan hartu behar ditugu.

Idazkeran adin desberdin artean dauden motor aurrerapenak agertzen dira. Lehenengotan grafismoak berdin berdinak dira, eta poliki poliki nortasun baten asierazpenak izatera helduko dira.

Marrazkietan aurrerapen haundiak egiten ditu. Giza itxurako marrazkietan atal guztiak apurka agertuz joango dira, proportzioak guztiz egokiak izan arte.

SENTIBERATASUNAREN BILAKAERA

Haurra latentziako periodoan dago eta oraingoz nahi libidinalak baztertu ditu. Orain, bere aita bezalako pertsona haundi bat izan nahi du. Bere interesak ez dira familiarengana bakarrik zuzentzen; bere lagunekin ere harremanetan jartzen da eta harreman hauk bere etxekoekin dituenak baino gogorragoak izango dira.

Edipoko errepresioa ez da hestutasun eta frustrasiorik gabe gertatu. Gurasoekin dauden harremanetan beti egongo da gaitzondo sakon bat. Errepresio honen ondorn sentimendu sublimatuagoak eta ñabestuagoak agertzen dira.

Haur askok ezin du jolasen arauetara menperatu eta gurasoenganako amaigabeko agresibitate bat agertzen du.

Umeak egiten dituen deabrukeri eta gaiztokeri guztiak, etxeke tematikan bizi behar delako, mendeukuak dira.

Umea aitarekin identifikatzen da. Identifikapen hau, sarritan, senideekin bultzatuta dago. Haurrari, aitaren kultu hauetan sartzen denan gutiagotasunezko konplexuak sortzen zaizkio.

Porrotaren beldurrez, umea eskolako lanekin ez da engainatzen eta bere neuaren helburuari uko egiten dio.

Gutiagotasunezko konplexu hauek ondorio bezala moldatu ezina ukango dute. Aro honetan sexual gaiari buruzko interesak jarraitzen du. Orain jakin nahi hori intelektualagoa izango da; ez da hain libidinala izango.

Anaia bat jaiotzen denean, haurrak gertaera hau nola izan den posible jakin nahi du. Gizonen eta emakumeen arteko harremanak ere ezagutu nahi ditu. Umeak normalki, gaizki argibidetaturik daude, gezur asko esaten dizkiete, eta. Sinistu eta ez sinistu artean igaroten da garai hau. Haurrak, inor esan gabe eta ezer ikusi gabe, gurasoen artean harremanak daudela jakingo du,

noski, sexual organoek parte harzen dutelarik.

Pubertatea heltzen da. Sasoi hontan sexual kalipua gogor-keriz gairiditzen da umea errealtatean finkaturik ez badago, katastrofea heltzen da: neurosis, buruhiltzea..., Umearen jasoera afektibo hau ulertzeko txikitako agineen erortzea begira daiteke. Aginak desagertu egiten dira eta betiko izango diranak agertu: umeak senidea lagatzen du eta sozial harremanak ezartzen ditu.

Bere berdinen artean, sentimenturik bikainena lehiekidetasuna da. Prozesu sozial aurrerago doanean lagunak eta lehiekideak ezberdintze hasten da. Neska, oraindik ez da bere bizitzan gúztiz sartu.

Sentimendu egozentrikoak goimailaraino heltzen dira. Umea, bizi den mundua beregana dezakelako, pozik dago. Egozentrismo hau gehieneraino heltzen denean senideek, sarritan, esaten dute: "haru honek ez du inor maitatzen".

Ediporen errepresioak eraman du haurra bizi berri batera. Oraingo bizia ez da lehengoa bezain erreza. Umeak historia bat du eta horregatik barrukotasun bat. Barrukotasun hau ez dio ino_ri esaten. Bizi izan duen guztiak berkoztasuna galtzera bultzatzen du. Ediporen konplexua hertzetzen ez denean (gurasoen por_ttaera desegoki bategatik, anai baten jaiotzagatik...) umeak mas_turbatzen da, bere amarekin amets sexualak eta beste gauza asko egiten jarraitzen du.

Ume hauek laborapen neurotiko defendagarriak egiten dituzte eta gutxitan izaten dira nagusi normalak.

2) BIZITZA SOZIALA

Garai hau "berdinek" hartzen duten garrantziagatik karakterizatzen da.

Haurra berdinean, senideengan aurkitu ez dituen gauzak, to patzen hasten da. Berandu sortzen bada, interes hau ez da hel dutasun baten ondorioa delako, baizik eta nagusien menpean lu zaro egoteagatik.

Fruiland-Nielsaren teoria:

5 $\frac{1}{2}$ garren urte -6garren urtera: Umeak elkarrekin daude bainan banaka jokatzten dute.

6 $\frac{1}{2}$ - 7 $\frac{1}{2}$: umeak elkarrekin daude eta elkarrekin jolasten dute. Sasoi hontako harremanak ez dira sendoak; lagunak leku guztie tan aukeratzen ditu, kalean, eskolan, lagun honekin zein besterekin egon, berdín zaio umeari.

Bere bizitza soziala lagunarekin identifikatzean moldatu egiten da. Hubertek dio: 6garren urterarte umeak pentsatzen du te: "Gure maisua onena da".

Ume txikiak maisua aitarekin identifikatzen du.

Gero laguna maisua baino garrantzitsuago dela ikusten du.

6garren urtetik - 7garren urterarte: Lagun batek gauza bat gaiz ki egiten duenean maisuak zigortzen badu arrazoia beti lagunak du. Maisu eta guraso askok desplazu hau ez dakite onhartzen eta jarrera agintariak hartzen dituzte. Aurkinkuntza honekin ba tera, umeak bere aita izaki ahalguztidun ez dela konturatzea ez da erreza, bere "neugainean" moldatuta dagoelako.

Umea, gurasoei gustatzen ez zaizkien taldeetan sartzen da. Elkargo hau ez da onhartuta bakarrik izan behar, baizik eta bul tzatuta ere. Talde hauk lagunkidetasuna eta demokraziaren espe rientziak egiteko leku bakarrak dira.

Taldeak beharizanak kontzesio batzuren ordeztunplitzen ditu. Gauza bi hauen onkaroa lortzen denean taldeak bere helburuak bete dituela esan dezakegu.

Umea taldean sartzeak kezkatu egiten du.

Gurasoak agintariak izan badira, euren semeak ez dira taldeetara egokiro moldatzen. Taldean sartzen badira Errauskinaren papera egingo dute.

Talde hauek ez dute etikazko oinarriarik. Bakoitzak aurkitu behar du bere tokia taldean.

Umeak etxean portaera irregularrak ditu. Batzuetan etxean egotea eta amari laguntzea guztatzen zaio. Beste batzuetan, berri, kalera joatea eta lagunekin egotea.

3) ESKOLAKO FITXA PSIKOLOGIKOA

Fitxa honetan egon behar dira:

- Bilakaera psikologikoaren historia
- Inteligentzia neurtzeko test bat.
- Nortasuna neurtzeko test bat.

Bilakaera psikologikoaren historia: Fitxa honetan ipiniko dugu:

- Noiz jaio den
- martxaren, esfinterean kontrolaren eta lenguaiaren agerkundea.
- bilakaera psikologikoan egon diren anormaltasunak eta konkretuko gaixoak.
- sendiaren egitura, hau da:
 - zenbat anai-arreba diren
 - bakoitzaren urteak
 - egoera sozioekonomikoa
- noiztik doan eskolara eta moldaketa honetan zailtasunik agertzen den ala ez.

Inteligentzia neurtzeko testa:

Goodenoughen testa: 4garren urtetik - 8garren urtera: kolektiboki administra daiteke eta ez du problemarik baloratzen.

- Otis-Vela testa: Kolektiboa da. Test hau egiteko umeak irakurtzen jakin behar du.

Test hauen hutsak:

- Test kolektibo hauk ez dira zehatzak. Honexegatik beste test indibidual batzu egin behar dira, adibidez Terma-
nen eskala

Nortasuna neurtzeko testa:

- Hauen balorazioa zaila da.
- Kolektibo batean administrazio problemak egon daiteke
- Haundiekin, galde sortako testak kolektiboki erabil daitezke. Adibidez: Düssenan alegia, CAT,...

Gaitasuna neurtzeko testa:

Umearen berezko gaitasunak zeintzu diren jakitea interesgarri da.

- Esku-lanetarako duen gaitasuna ere neur dezakegu
- Ikasle bezala umeak duen egoera jakitea interesgarria da. Hau galdesortako testarekin ikus daiteke.
- Umearen ikerketa psikologikoa ezin daiteke, askotan, urtero egin. Horregatik, eskolan sartzean, batxillerra has
tean eta 14 urte duenean egitea komenigarria da.

4) ESKOLAKO EGOERAREN PSIKOPATOLOGIA

Umeak eskolan jakintzak eta erakuntza sozial egokiak hartu behar ditu. Erakuntza honek etxean hartu duena osatzen du. Por taera eta agerpide psikologiko batzu eskolan errendimendu egoki bat eramateko oztopoak dira, kasu bereziak:

a) Koefiziente intelektualak bete duten umeak

70 baino gutxiago: oligofrenikoak dira

85tik -90goraino: subnormalitate eskolara aurkezten dute.

Eskolatik kanpo normalak dira, gehienetan atzeratuta doaz eskolan.

b) Koefiziente intelektual normala da bainan eskolan txarto doaz.

- sasisubnormalak
- gehienetan sentimenduen arloan gatazkak dituzte
- Errendimendu txarra gai baten bakarrik gerta daiteke.

Inteligentzia gutxi duten pertsonak egoera bat inguratzeko gai ez direnez gero, adia errez galtzen dute.

c) Izaeraren eragotziak:

- Eskolako taldera gaizki moldatzen dira
- Gehienetan oso urduriak dira mutil hauk. Horregatik energia asko galtzen dute.
- Mutil askok, etengabe, borrokak eragitzen dituzte. Hau, etxean, hertsaturik eta beldurturik daudelako gertatzen da. Borroka hauen bidez agresibitateari irteera ematen diote.

d) Sensun hutsunedunak

- Txarto ikusi, entzun edo hitz egiten dutelako gertatzen da.
- Lenguai gaizki erabiltzen duen ume batek, gehienetan, pentsamenduan ere eragotziak ditu.

e) Ume epileptikoak

- Euren intelektual bilakaera normala da
- Epilepsia ez da eskolara ez joateko arrazoia

f) Ume superinteligenteak

- Koefiziente intelektuala 140 baino goituagoa da
- Bere adineko umekin ikastea da eurentzat komenigarria
- Askotan neurotiko gatazkak dituzte.

"N E R A B E Z A R O A"

N E R A B E Z A R O A

1 - ARO HONEN BEREZITASUNAK

- Nerabezaroa ume aro eta nagusi edo heldu aroaren erdian gertatzen da (12 urtetatik - 18-20 urtetara). Nerabezaroari buruz hitz egitean denpora horretan jasoten diren prozesu psikologikoak gogoan hartu behar ditugu. Bainan, aldakuntza psikologikoak aldakuntza somatikoarekin zerikusi handia dutenez gero, pubertatea ikusiko dugu lehenengo puntu lez.

2 - PUBERTATEA

- Hormonal aldaketak prozesu somatiko eta psikologikoen gora beherak dakartza. Umearen gorputza eta fisiko-kimiko ezaugarriak nagusiarenak bihurtu dira. Bere bizitza psikologikoa ere moldatu beharra du, sexualitatea sortzen baita bere barnean. Hau dela eta, Ediporen konplexuan gertatu ziren gauza guztiekin, maitasuna jaiotzen da. Sasoi hontako mutila gizona bihurtu da, bainan umetako egitura berdinarenean bizi da: sendia. Honeixegatik burruka bat sortzen da.

Ume aroa bukatzean, umearen izate arlo guztiek heldutasun bat dute. Inteligentzia ere goi mailaraino heltzen da. Nerabezaroan inteligentzia nagusien mundura zuzentzen da.

3 - PUBERTATEA AGERTZEA

- Ez da ume guziengan adin berdinean agertzen. Neskaren lehen hilekoa (erregla) 13 urtekin, eta mutilaren lehen isurketa 14 urtekin gertatzen dira normalki.

Egoera sozial eta inguruak, zer ikusi handia dute jazoera honetan. Gauza orokor bat lez, pubertatea toki beroetan hotzetan baino goizago agertzen dela esan dezakegu.

Klima berdinekoak ba dira umeak, herrietan edo hirietan bizitzeak pubertatearen agertzearekin zer ikusirik ba duela (hirietan lehenago) ikus daiteke.

Lamarkek esaten zuen: "funtsioak organua sortzen du". Hau da, zenbat eta giro sexualago batean bizi, umeak arinago lortuko du bere ahal-izan birsorkarria.

Mediku askoak diote aurre-pubertate bat dagoela: lehen hilekoa (erregla) eta isurketa baino lehenago gertatzen diren gorputz aldaketak. Pubertatea, umerentzat, aldakuntza hauen eta birsorkarriaren ahal-izan artean dagoen denborea da.

4 - HORMONAK

- Dirudienez hipotalamoak ipintzen ditu beste prozesu hormonal guztiak martxan. Hipofixisetik buru muinera nerbio asko doaz.

Hormonak gorputzaren itxuran eta fisiologian zer ikusi han dia dute. Sexual organoak, ostera, ez dira hormonetatik berezi ki aldatzen. Hormonak hasikeran ere parte hartzen dute.

Psikiko arloan, abereengan, argitasun (sen, instintu) sexuala hormonon ondorio bat da. Argitasun egotea nahiz eta irein dua izan, izaerak (tentuak) hormonek markatzen dituztela. Bakarrik gizonengan gertatzen da, esan zuen Pandek. Adibidez: Hipertiroidoak goituak, argalak, ile asko-dunak, begi disdiratsu dunak eta pubertate arindunak dira.

Ikuspegi psikikotik hipersentikorrak, laister sutzen (sumin tzen, hirritatzen) direnak...

Gaur egun prozesu psikologikoetan hormonek ez dutela parte hartze handirik pentsatzen da. Hormonak somatiko arloan indarra ematen duen zerbait dira. Hormonak gehiegi badaude gaixoak gertatzen dira.

Bleulerrek agerpen patologikoak hiru mailetan banatzen ditu:

- 1-Instintoen gaixoa
- 2-Humorearen gaixoa
- 3-"Instintivo-afectivo" arteko gaixoa

Ez dakigu hormonak egoera gaixoen arrazoa edo ondorioa diren.

5 - HORMONAK ETA PUBERTATEA

- Aldakuntza hormonalek pubertateko aldakuntza somatikoak dakartzate. "Instintivo-afectivo" arloan nerabezaroaren ezaugarrien agerketa dakarte.

Pubertatearen hasiera hipofisisaren aurreko aldearen hasierak erabakitzen du. Tireotropa, somatotropa eta gonadotrofina gehiago dago. Hasiera eta gonadak kontrolatzen dituzte.

Somatiko arloan bigarren mailako berezitasun sexualak agertu eta lehenengoak heldu egiten dira.

Hipofisisaren hasiera hipotalamoak menperatzen du. Lehen ikusi ditugun arrazoi ekonomikoak... diencefalo-hipofisis sistemaren mugitzaile bezala ulertu behar ditugu.

6 - PUBERTATEAREN ALDAKUNTZA MORFOLOGIKOAK

- 1- Hasiera pubertatean azkarragoa da (lehenengo luzeeran eta gero zabaleran).
- 2- Lehen mailako berezitasun sexualak aldatu egiten dira, obulaketarekin eta espermakuntzarekin amaituz.
- 3- Bigarren mailako berezitasun sexuala.

7 - GOIZKO ETA BERANDUKO PUBERTATEA

- Goizko pubertatea izateko lehen mailako eta bigarren mailako berezitasun sexualak aldatu beharra dute. Bigarren mailako berezitasun sexualak bakarrik agertzen ba dira goizko pubertatea faltsoa da. Goizko pubertatea, benetakoa, diencefalo-hipofisis eragipengatik sortzen da.

8 - PSIKOLOGI TRASUNTOAK (Hormonal aldaketak eta batera agertzen diren psikologi arazoak)

- Nerabezaroaren zehar psikismoaren zenbait aldarazpen ikusiko ditugu, ekilibrio organikoaren berrestrukturaketa batzuk sorturik.

Hormonal aldarazpenak "Heltzearen egitaraua" dela ta aurre mugaturik daude. Bizitzeko era berri bat ezarriko da. Haurraren fisiologiak ikuspegi berriak lortuko ditu, pertsona nagusiarenak.

Haurraren aparatu psikikoa, pubertaroan nekez ekilibrio bat lortu eta gero, arriskuan egongo da hormonal aldarazpen horienegatik. Psikosis, neurosis etab. agertuko dira; baita sozial eregiak eta eskol porrotak izango.

Haurraren nortasuna, gogorki bilakaturik baldin badago, krisaldi hau (sexual bultzadurak sortutakoa) nahiko ondo jasango du.

9 - SEXUAL INSTINTUA

Lehen aipatutako hormonal aldarazpen, desoreka sakona sorteraziko dute haurraren psikologian.

Nerabezaroan agertzen ohi den hestutasun hori, NEU-aren bi- zipena baino ez da; jadanik berabeak ezin ditu libidinos indar inkontziente horik hertsatu edo erriprimitu. Sexualtasuna, hain

beste denboran zehar hertsatuta eta inkontzientean baztertuta, nerabezaroan agertuko da. Sexualtasuna ezberdina omen da mutil eta nesken artean. Mutilengan ekintza den hori, neskengan xamurtasuna izango litzateke; baina sexualtasunaren kontzeptu berri hau biologi eta anatomi kontzeptuz pixkat nahastuta dagoke. Biologi aldeak baztertuz, sexual portaera baten ikuspegiz, ar eta eme bateratuko lirateke.

Hau hori, egoera ezkutuan zegoena, kontzienteki sexualizatuko da eta aspaldiko gatazka haik (Edipo konplexuarekin erlazionatutakoak) bergaurkotuko dira. Bere Edipoa gaurkotuz, nera beak, haur gaitzondoak berraktibatuko ditu: aitarekiko tirabirak sarritan izango dira, ez du amaren laguntzarik bilatuko ere eta egunak lagunekin kalean pasatuko ditu.

Sexual kilikadura, lehengo uneetatik, zakilean kontzentratuko zaio. Masturbazioa naharo bezain normala izango da. Nera-bea, energia libratzeko masturbatzen da zeren aspaldiko errepresioak direla eta ezin du energia hori objekturikiko erlazio baten bidez libratu.

Nerabeak ez dauka energia guztia zertan libratu (masturbazioak baliatuz) baizik eta energia horren zati bat sozial egin kizunez sublimatuko du: ikasketak, kultural eta erlijios ekin-tzak etab.).

Baina masturbazioak ez dio nerabeari sexual askapenik, bakkarik, emango zeren erru sentimenduak hartuko baititu masturbazio hori dela ta. Nagusiek, masturbatzea debekatzén diote eta hemen ere haurzaroko eraginak agertuko dira. Haurzaroko fantasia guztiak (irentzea atab.) berraktibatzen dira eta egiazko kaos batera daramate. Horregatik, gaztea egiazko informazioarekin pubertarora hel dadila premiazko zaigu.

Gaztea, harreman horik burutzeko beharrean ikusiko da horiek daramatzaten hestutasunak ta guztiz. Horregatik, bere kanpo inguruarekiko jarrera inhibituko du.

Emearekiko harreman hori, egoera ezkutuan hain hotzik zegoena, hemen ere berraktibatuko da eta mutila ez da neskekin erlazionatuko ere. Sexuen arteko gehien urruntasunezko unea izango da.

Une honetako beste problema garrantzitsu bat homosexualtasuna izango litzateke. Gaztea bere lagunekin kalean para ibiliko da (lehen aipatu dugun bezala) eta haiekin sexual bultzadurak konpartitzeko joera edukiko du.

Problema hau, jende askok larregi dramatizatu du. Homosexualtasuna, aspaldiko arazoen bergaurkotzea baino ez da (garrantzirik ez kentzeko asmoz).

Nerabezaroan, homosexualtasuna elkar heziera baten eziaz baliatzen da. Orain arte, sexualtasuna izaera egozentriko eta barnerakoi batetan mugitu zaigu. Erotismoarekin ez dira lokarrik izan. Gazteak ez du maitemintzea sexual bultzadurarekin erlazionatu.

Nerabezaroan zehar, sexualtasuna eta erotismoa hurbilduko dira eta biak kanpo pertsona batengana zuzenduko. Aspaldiko barnerapena kanporapen bihurtuko da. Gazteak, pubertaroan NEU-a aurkitu du; nerabezaroan, berriz, ZEU-a.

LEHEN AMOREA-ren sasoain gaude. KONTUZ! oroi gaitetzen egiazko lehen amore hori AMA zela eta nola haurrak amarekiko amore hori erriprimitu zuen. Haurrak, geroaldian beste amore bat aurkitzeko esperantzaz erriprimitu zuen amarekikoa. Oraintxe duk sasoia.

Lehengo unetan maiteaganako tiramena printzipalki erotikoa izango da eta mutilak ez du bere maiteagana sexualtasuna zuzenduko. Sexualtasuna zerbait lohi edo zikin bezala kontzideratuko du.

Oraingo maitemintzea eta aspaldikoa (amarekikoa) ez dira independenteak. Haurrak, geroaldian beste amore bat aurkitzeko fantasi^az erriprimitu zuen amaganakoa. Fantasia hau burutu da. Lehen maitemintze honetan haur mekanismoak erabiliko ditu. Objektu on-perfektuaren izateaz sinisten du (aspaldian bular ona eta txarraren arteko aldeak ezartzen zituen).

Nerabe maitemintzearen lehengo faseak amoros objektutik urruti iraukete.

Gaztea maiteari ukitzearen beldur izango da. Gainera narzismoa bergaurkotuko da. Poliki-poliki sexualtasuna erotis mora moldatuko da eta gaztea bere maiteari ukitzen hasiko da. Lehengo ukitzeak benetan dramatikoak izango dira. Fantasia eta erre^alitate arteko kontra^ajotze itzela egongo da, desio eta atsegin artekoa. Erre^alitate hastapena onhartu beharko da. Hain beste denboran zehar mementu honen zain egon gara eta orain kristoren zapuzketa!.

Gazteak historia bat dauka eta historia honek ERREPIKA OBSESIO bat dario. Amarekin gertatutako traumak orain ere errepi katuko dira. Gazteak, bere haur zapuzketak kitatzeko emea behar ko du. Haren bila ibiliko da eta aurkituko du, eta eme horrek aspaldiko historia errepikatuko.

Bere ama, honelako eme egongaitz eta zapuztia baldin bazen, amaren portaera errepikatuko duen emea bilatuko du zeren harreman onak bihurtu nahi baitluke aspaldian txarrak ziren haik. Hauxe inkontzienteki egingo du gazteak. Baina errepika obsesio ahaltsuago izango da.

Gurasoekin harreman onak baldin bazeuzkan, arrastakaz burutuko du gatazkazko egoera berri hau, bere burua benetako eme batetara moldatuz eta honela egiazko objekte^arekiko erlazioa, eta ez haurrena, lortuko.

Gurasoekiko harremanak txarrak baldin baziren, berriz, eta bere nortasuna gatazkazkoa baldin bada, defentsarako me kanismoak erabili beharko ditu.

Bere libidinos objektuagatik berriz zapuztuta haur tematika batera, barne mundu eta kanpo munduaren arteko diferentziarik ezartzen ez duen temetikara, itzul daiteke.

Nerabezaroaren hasieran erotismoa eta sexualtasuna bana turik zeuden; bukaeran, berriz, hain elkarturik egongo dira ez dela jakingo non hasten den bata eta non amaitzen den bes tea.

Azter etapa bat irekiko zaigu: musuak, besarkadak, gorputz azterketa edo zirriak, larrua jotzeko azkenean (18-20 urte).

10 - SENTIKIZUNAK

Garai edo sasoi honetan sentikizunak benetan bortitzak izan go dira eta hunkipenen izaerak hartuko dituzte.

Nerabea erraz pasatzen da sentikizun batetatik kontrako haretara: alaitasunetik tristurara, nigarretik parre egitera etab.

Sarritan gogorik gabe topatuko dugu nerabea, kanpo mundua rekin erlazionatzeko arerio. Jaistaldi honek, oso sakona baldin bada, norberaren burua hiltzera ere eraman dezake. Jaistaldi hau tristura sakona bezala ulertu behar da.

Tristura hau, objektu maitea galtzeak sortu du eta nerabeak, bere nortasunaren zatiak galduak direnez gero, egiten duen progua baino ez da.

Noizean behin, bere progu temetikatik atera izango da bere burua amaigabeko olgeta batetara entregatuz. Bere tristura sakonaren DEFENTSA MANIAKOAK baino ez dira. Orduan, nerabea, ka-

ririk gabe parrezka hasten da. Bere defentsa maniakoen bidez energia hertsatuak agortzera saiaturiko da. Nerabezaroko jais-taldiari MALENKONIA deitzen zaio. Amorea galdu duelako egiten duen progua baino ez da.

Narzisismoaren berpiztea oso gogorra izango da haro hone-tan. Pubertaroan zehar hazteko zain zegoen gure nerabea. Orain, bere buruarekin maitemindurik dago. Ispilu aurrean hainbeste denbora pasatuko du bere gorputzari so. Harro bihurtuko zaigu baina askotan ez da pozik egongo zeren bere itxura ez dagokio pubertaroan asmatu zuen hari eta. Garai honetan dena mespreza-tzen du eta bere nortasunari bakarrik ematen dio balioa.

Baina nerabezaroaren hasieratik haurraren NEU-a arriskuan egongo da; sexual bultzadurak hain bortitzak direnez gero Neu-ak ezin du BERA eta errealtate hastapenaren pultsioen bitarteko zeregina bete.

NEU-a arriskuan dagoenean hestutasunak adierazten dio zer gerta zaioken.

Hestutasuna nerabezaroko sentikizun tipiko bat da eta aspal-dian bezala sexual tematika hertsatuek sortuta.

Hestutasunaren kontrako aldean nerabearen zihurtasun sakona dago, zeren jadanik gizona sentitzen baita.

Bere sexualtasunaren fazeta kontzienteen lotsa izango da eta lotsaz gorrituko da bere sexual fantasiak eta maneiuak deses-tal daitezen beldurrez.

Horixegatik nerabea, psikologikoki aztertzeke, zaila izango da.

Orain arte azaldu ditugun sentikizun horik nerabezaroko le-hen faseei dagozkie. Nerabezaroko bigarren zatian sentimental moldaketaren fasea ikusiko dugu. "Ekaitzaren ondotik, baretasuna dator".

Sozial erreallitertera moldatzean, nerabeak bere balio kontuan hartuko du. Inportante sentituko da. Orain arte gutiagotasunezko tematika batetan bizi izan da. Jadanik ez dago horrelakorik jasateko prest.

Bere sentimental mundua hain aberats izanaz zeren bakar-dadea gustora jasan bait lezake. Amesetan ernai egongo da eta zorientsu sentituko horretaz. Orain arte alaitasuna eta atsegina baino probatu baldin ez baditu orain zoriona lezaguake.

Remplein-ek zera dio: "Sentikizunak berabezaroko altxorra dira".

Psikologo askok diote nola nerabezaroan etik eta erlijios sentikizunak azkartzen diren.

Haurra, móralezko legeen obligagarritasunarekin konturatzen da eta haietara bere amoros esperientziak moldatuko ditu. Baina, askotan ere erlijioa baztertuko dute nerabeek nagusien mundu zapaltzailea errepresentatzen duelako.

Jadanik, borondatea ondo mugaturik agertuko da. Nerabezaroran betirako interesak finkatuko dira. Gazteak sentitzen duen, sortzeko eta fruituak ekartzeko, suak munduan jokatzeko era berezia erabakitzera eragiten dio. Haurrak, sasoi honetan, bere bizimodua erabakiko du. Sasoi honetan ideialak sarrerazi zaizkioke haurrari zeren jarrera berezi bat hartzeko baititu. Mistizismoaren sasoi dugu. "Konbertsio"haroa.

Hamazazpi edo hamazortzi urtekin, gaztea bere sinismenak eta zientzi ezaguntzak erlazionatzera saiaturiko zaigu. Zalantza krisisak agertzen ohi dira. Gazteak dana ulertu nahi du. Nerabezaroa dugu adin metafisikoa, Augusto Comte-ren eritziz. Balore estetikoaren aurkikuntza koadroa osotuko digu. Edertasuna txit garrantzitsua iruditzen zaio.

Hainbat autore, nerabeen sentimental aberastasunekin harriturik BALOREEN BILAKERAZ edo BALOREEN AURKIKUNTZAZ mintzatzzen dira. Nerabezaroa, esku-zabal eta benetakotasun eguneroko lengoaiatz esan nahi du, baina bita errore edo esperientzarik ez. Nerabea, garaienaz eta apalenaz kapable dirudi.

Nerabearen sentimental bizitza sublimapenez baliatzen da. Instintuak, hain gogorki agertzen direnak haro honetan, ezin direnez zertu NEU-a desintegratu gabe, transformatu beharko dira. Instintuen zati bat sublimatuko da eta NEUGAINA-ren xede batzu lortzera zuzenduko (erlijios, etik sentikizunak etab.). Gaztea, gauza itzelak egiteko prest egongo da gurasoei menperatuz.

Sozial ikuspuntu batetatik, menpe jarrera hauk balore batzuen aurkikuntza bezala ulertzen dira. Sentikizun estetikoak sexualtasunaren sublimatuko formak baino ez dira.

Instintuak elkarbizitzako formez gero eta gehiago bestelakatuaren matxinadak ere izango dira. Hainbeste errepresio eta hainbeste uko pairatu ezin direla dirudi. Horregatik, nerabeak, gizartearen aurka burrukatuko du.

Nerabeak, sublimapen eta instintu primitiboen bitartean dabilta.

Azkenean errealitate hastapenaren menpean ezarriko da.

11 - ADIMENA ETA BORONDATEA

Haur heltzaroaren amaieran adimenak bere funtsezko egitamuak lorturik zituen.

Ikuspuntu formal batetatik adimena ia ez da aldatuko. Arrazonaketa sentikor tematikaz bereizten da. Ia ez zaio iruditzen mundua bere bizitza bilakatzeko natur lekua denik.

Famili, erlijio, gizarte eta kulturaganako kritikak zuzenduko ditu. Baita ere bere burua kritikatu du.

Energi behiegikeria dela eta dimena abiatzen da baina pasioak gaztea nahasten du eta erotu egin dela pentsa dezakegu, baina ez da horrela izango. Testak direla madio adimen eta memoriaren bilakaera argi ikus daitezke.

Intelektual interesak beste interes batzuei menperatuko dira. Intelektual funtsioa ez da inola ere galtzen.

Debesse-n eritziz haro honetako adimena ezagutu gura baldin badugu, zera esan beharko da:

- 1- Adimena, gai berezietan espezializatzen da
- 2- Errazanotzaile edo dialektiko periodo batetan zehar pasatzen dela.
- 3- LEGE nozioa agertzen da.

Gaiak, psikismo batetatik beste ezberdinak bereizten duten natur jarrera horik baino ez dira. Sasoi honetan musik eta mekanik gaiak ager daitezke. Hamalau bat urtekin matematik gaia eta hamazazpi urtekin zientifikoa.

Nerabezaroa dugu arrazonatzaile eta dialektiko den sasoi bat. Sasoi honetan arrazonatzea eta eztabaidatzen gustatzen zaio gazteari, baina ezin da gauza bera harekin egin.

Mensouse-k dio nerabea arrazonatzaileago dela baina ez horrenbesteko arrazonagarri.

Hitzak, errealtatekiko harremana galdu duten zeinuak dira. Debesse-k ezki-zofreniko pentsakeraz erlazionatzen du. LEGE nozioa nerabezaroko bigarren zatian agertuko da.

LEGE = fenomeno ezberdinak lotzen dituzten harreman orokor eta premiazkoen adierazpena.

Poliki-poliki, nerabeak, pentsakera eta sentikizun arteko harreman orekatua lortzen du. Bere pentsakera metafisiko hori errerealismo kritikoa bihurtzen zaio.

Azkenean munduaren irudi unitaria hartuko du honen zentzua metafisiko baino praktikoagoa izango litzateke.

Sasoi honetan zehar adimena atxekimenduen zerbitzura begira egon da. Adimena ez da pentsatzea izan, zerbaiten gura izatea baizik. Aztertzen ari garen garai honetan, arrazoia bihotzaren menpean dagoke.

Hemen gertatzen dena zera da: Gaztea adaptaketa teknika baten jabe sentitzen da (adimena) eta adapketa teknika hau bere xedeen zerbitzura erabiltzen du. Xede horik ez dira guztiz kontzienteak, orduan adimena motibapen inkontzienteen menpean dago. (Motibapen inkontzienteek garrantzi handia hartu dute sasoi honetan).

Borondatea aspaldidanik dirau eta orain ere bizimodua, lagunak etab. aukeratzean agertuko da. Baina gauza honek ez du adierazi gura aukera hau guztiz libre eta borondatezkoak direnik (sarritan nerabeek haien gurasoen bizimoduak hartzen dituzte).

12 - NEU-a ETA PERTSONA

Nerabezaroa, NEU-a eta pertsonaren bitarteko zubia omen da.

Nerabearen NEU-ak, haurraren NEU-a eta biak gonbaratuz, izari berri bat lortuko du.

Nerabeak, BERA-n hertsaturik zirauten hainbat tematika instintuzkoak berreskuratu ditu. Adimena dela medio, bere ikuspuntu egozentrikoari mundu arrotza iruditzen zaion hari aurka egiteko kapable da; bere borondatea dela medio, berriz, munduan ezartzeko lekua bilatuko du.

Biologi ikuspuntu batetatik, haurrak birsortzeko ahalasuna iritsi duenez gero pertsonaren izaera hartzen du. (Herri primitiboen ohiturak).

Baina filosofoek, pertsonari buruz mintzatzen diranean, NEU-aren baino izari txit nagusiago bat kontuan hartzen dute.

Pertsona izatearen karakteristikak norberaren interes bereziak gainditzen ditu.

Antropologi erizpide bik PERTSONA kontzeptua mugatuko dute; kontzeptu bi horik egia eta balorea dira.

Gauza hori, besteek eta nik ikus dezakeguna, EGIASKOA da. Halegia, EGIASKOA izatea bata eta bestearekin independente izatea adierazten du.

BALIOTSU kontzeptua berriz, instintu primitiboen sublimapena da.

Ikuspuntu psikologiko batetatik, NEU-ak izari pertsonala hartzen du noiz eta ondo soziak pertsonartekotasunera moldatzen denean. Hauxe, zalantzarik gabe, nerabezaroan gertatu beharko da.

HIZTEGIA

Aldarazpen	=	Modificación
Altxor	=	Tesoro
Arrazonagarri	=	Razonable
Arrazonatzaile	=	Razonador
Atxekimendu	=	Afecto
Baretasun	=	Calma
Barnerakoi	=	Introvertido
Barnerapen	=	Introversión
Benetakotasun	=	Autenticidad
Bestelaka(tu)	=	Alienar
Birsortu(tu)	=	Reproducir (izaki biziak)
Bizipen	=	Vivencia
Buru(tu)	=	Realizar, llevar a su fin
Desoreka	=	Desequilibrio
Egitamu	=	Estructura
Egitaraua	=	Programa
Egoera ezkutua	=	Periodo latente
Eragin	=	Efecto
Eregi	=	Desajuste
Erizpide	=	Criterio
Esku-zabal	=	Generosidad
Gai	=	Aptitud
Gaindi(tu)	=	Sobrepasar
Gaitzondo	=	Resentimiento
Gaurko(tu)	=	Actualizar
Gatazka	=	Conflicto
Gutiagotasun	=	Ingerioridad
Hastapen	=	Principio
Hertsatu(tu)	=	Reprimir
Hestutasun	=	Angustia
Hunkibera	=	Emotivo
Hunkipen	=	Emoción

Irentze = Castración
 Izari = Dimensión
 Jaistaldi = Depresión
 Joera = Tendencia
 Kanporapen = Extroversión
 Kapble = Capaz
 Kari = Motivo
 Kilikadura = Excitación
 Kita(tu) = Compensar
 Maitemintze = Enamoramiento
 Malenkonia = Melancolia
 Matxinada = Rebelión
 Naharo = Frecuente
 Objekturkiko = Objetal
 Obligagarritasun = Obligatoriedad
 Olgeta = Diversión
 Paira(tu) = Aguantar
 Pertsonartekotasuna = Interpersonalidad
 Porrot = Fracaso
 Progu = Duelo
 Sentibera = Sentimental
 Sentikizun = Sentimiento
 Sentikor = Sentimental
 Sublimapen = Sublimación
 Tirabira = Disputa
 Tiramen = Atracción
 Txito = Muy (B)
 Uko = Renuncia
 Xamurtasuna = Ternura
 Zapuzketa = Frustración
 Zapuzti = Frustrable

UMEAREN BIZITZAKO LEHENGO URTEA

UMEAREN BIZITZAKO LEHENENGO URTEA

1.- ERDITZEA

Erditzean, umeak trauma handi bat jasan behar du (psikologikoki, umeak bere bizitzan izango duen trauma) zeren eta, kordokadura gogor bat pasatu ondoren, umontziko kilikadurarik gabeko bizitzatik kilikaduraz beterik dagoen kanpo bizitzara pasatu behar da; umontziko lasaitasunetik gztiz ezezaguna den mundu batetara.

Ezezagunarekiko beldurra umearen hestutasunaren esentzia da.

2.- ESTADIOAREN KARAKTERIZAKUNTZA

Baina, umeak gairiditu egingo du erditzearen traumatismoa. Ahalagin guztiak egingo ditu bizitza berri honen karakteristiketara moldatzeko eta, agian, probetxu pixka bat ateratzeko,

Periodo honetan, lo egin eta, noizean behin, gosea sentituko du. Lehenengo egunetan amaren bularra erabiltzeko bakarrik egongo da umea, baina, apurka apurka, gero eta hobeto maneiatuko ditu bere giharreak eta zentzuak.

Periodo honetan, bere alaitasun eta tristurak anak berarekiko duen portaeran datza.

Umearen bizitzako lehenengo urtebetea, ez badugu embarazu periodoa kontuan hartzen, bizitzako aurrerapen handiagoak gertatzen diren periodoa da; umea izaki asozial eta malder bat izatetik funtsezko karakteristika guztiak dituen pertsona bat izatera pasatzen baita.

3.- ASPEKTU SOMATIKOA

Une honetan, kontuan hartu behar dugu zer den eta nolakoa den haziera.

Hazieran parte hartzen duten faktoreak:

1. Heredentzia: Badaude tailu bat edo beste izatera genetikoki determinatuta dauden pertsonak.
2. Eragipen hormonalak: somatotropa, tyroideseko eta tymoko hormonak...
3. Elikadura.
4. Klima.

4.- MOTOR BILAKAERA

Hau, haziera somatikoaren tematika psikologikoan zuzenki inplikaturik dagoen fazeta bat da.

Gessell-en eritziz, umea, 4 astebete duenean jaiotzen da benetan, hau da, fysionomia egonkor bat lortu duenean.

4 astebeteko umeak hartzen duen posturari Gessell-ek "Agerpen Toniko Postural" deitzen dio: Burua alde batera, alde honetako besoa eta hanka zabalduta eta beste aldekoak flexionatuta.

Noizean behin umeak jarrera hori utzi eta hanka eta besoekin higidura desordenatuak egiten ditu. "Krisia" pasatu ondoren, berriro "A.T.P." jarrera hartzen du.

4 hilabeteko haurrak A.T.P. jarrera gero eta gutiago hartzen du: Haurrak bere gorputzaren alde biak erabiltzen ditu. Higidurak bilateralak dira. Samako giharreak oso gogorrek direla eta, horrexegatik, umeak bere burua euts dezake laguntzarik gabe.

6 hilabeteko haurra bera bakarrik jezar liteke. Orain, ba, mukurreko giharre guztiak maneiatzen ditu eta bilateralitatea gainditu egiten du. Hain gogorrek dira 9 hilabeteko umearen hanketako giharreak, gorputzaren pisua jasan dezaketela. Bere hatzamarrek, oso trebeak direnez gero, edozein gauza har lezakete.

Laburpen gisa, gorputzaren giharre guztien kontrol bat gertatzen dela esan dezakegu.

5.- INTELEKTUAK BILAKAERA

Portaera adaptagarri bat da.

4 hilabeteko umeak konstante fisiologiko batzu eta xurgapen erreflexua ditu. Bere inguruari pasiboki begiratzen dio eta beste erreflexu bat ere badu: presio erreflexua.

16 hilabeteko haurrak ahalegin guztiak egingo ditu berari presentatutako objektu bat harrapatzeko.

28 hilabeteko ume bat bakarrik egon liteke jezarrita eta, oso ondo aztertu ondoren, bere eskutara heltzen diren objektu guztiak ahora sartuko ditu. Objektu guztiak edo objektuaren kualitate guztiak ezagutzeko portaera bat hartzen du. Horregatik begiratzen dio, eskuan hartzen du, kolpeak ematen dizkio,....

40 hilabeteko haurrak ez ditu objektuak ahoan sartzen esploratzeko asmoz, eta badirudi, bat, bi edo hiru objektu aurrean dagoen jakiteko gauza dela.

6.- INTELIJENTZIAREN ANALYSIS ESTRUKTURALA PIAGET-EN ERITZIZ

Piaget-ek, intelijentzia ingurugirorako adaptaketa dela dio. Intelijentziaren jaiotzean, Piaget-ek 6 estadio ikusten du, 6 estadio horietatik 4 umearen bizitzako lehenengo urte honetan sartzen direlarik:

I. Estadioa: Ariketa erreflexua.

Bizitzako lehenengo hilabeteen erreflexu sortzetikoak direla medio adapta liteke umea ingurugirora, erreflexu sortzetiko guzti hauk adaptatzeko manera heredagarri bat direlarik.

II. Estadioa: Lehenengoko adaptaketak eta lehen mailako erreakzio zirkularrak.

L.M.E.Z. gorputz gainean ondorio berri interesgarri batzu aurkitzeko egiten dugun ariketa funtzionala da. Adibidez: umeak xurgapena oinharri bezala hartuz, hatzamazurruputzen eta mihia ateratzen ikasten du. Fenomeno berri horik aurkitzeko ariketa batzu egin ditu haurrak: L.M.E.Z.-ak dira.

- 3. hilabeteen ikusmena eta entzumenen eta fonazio koordinatzen dira. Presioa lehenengo fase batean, erreflexu genetiko bat da; bigarren batean, eskuen higidurei buruzko L.M.E.Z. batzu agertzen dira; hirugarren batean presio eta xurgapenaren koordinaketa dago; laugarren batean, presio eta ikusmenaren koordinaketa eta, azkenean, bostgarren fase batean, umeak bere inguruan dauden gauza guztiak hartzen ditu inongo mugatasunik gabe.

III. Estadioa: Portaera intenzionalak, bigarren mailako erreakzio zirkularrak eta ikuskizun interesgarriak mantentzeko prozedurak.

- Intenzionalitatea, helburuak alde batetik eta helburu horik lortzeko derrigorrezko bideak bestetik bereizteko kapazitatea da.

- B.M.E.Z. kanpo objektuek efektu interesgarri bat lortu duten zeinuen errepikatze bat dira. Adibidez: ume bat mahai batetik zintzilik dagoen pampina batekin jolasten ari bada eta ikusten badu pampina hori eragitean mahai bera ere mugitzen dela, berriro errepikatuko du mugimendu hori (gustatzen bazaio, noski). Ikusten dugunez, umeak ikasten dituen eskema berriekin situazio berrietara adapta liteke (eskema ezagun batzuen bidez).

IV. Estadioa: Bigarren mailako koordinaketa eta bere aplikapena egoera berrietara.

- Orain umeak, ez eskema bat bakarrik, baizik eta eskema batzu nahas ditzake. Umeak objektu ezezagunak ez dizkie eskema ezagunak aplikatzen: objektu berri baten aurrean aurkitzen denean "zer egin dezaket honekin?" esaten duela dirudi. Hauxe da, benetan, intelijentziaren hasiera.

7.- IMITAPENA

Piaget-ek imitapena eta jolasa estudiatu zituen.

Intelijentzia = Adaptaketa + Moldaketa + Asimilaketa dela pentsatzen badugu, argi dago imitapena moldaketa bera dela propioki, jolasa asimilaketa delarik.

Imitatzen ari den umea ingurugiroko objektu batekara moldatzen ari da, eta jolasten ari dena, portaera modu batzu asimilatzen.

Bai jolasa bai imitapena ekintza synbolikoak izatera destinatuta daude. Synboloa "akzio" edo "objektu" moeta bat izendatzeko balio duen objektu material bat edo buruz gogoratutako irudi bat da. Baina kontuz: synboloa / zeinua. Synboloak synbolizatuta dagoenarekin erlazio bat du; zeinua, ordea, edonolako konbentzio kolektiboa da.

Bai imitapena bai jolasa, lehenengo urtebetea pasatu ondoren, aktibitate synbolikoak dira: imitapenak, barneratu ta gero, errepresentapena sortaraziko du eta jolasak, barneeratu ta gero, irudimena.

Umearen bizitzako lehenengo urtean, bai imitapen arloan, bai jolas arloan, lau estadio gertatzen direla dio Piaget-ek:

I. Estadioa: Ez dago imitapenik oraindik.

II. Estadioa: Imitapena esporadikoa da: haurrak, bai negarrak, bai oihuak, bai eskuen higidurak imitatuko ditu. Haurra, imitatzen ari denean, imitatzen duen objektuarekin identifikatu egiten da (lehen mailako erreakzio zirkularra).

- III. Estadioa: Bigarren mailako erreakzio zirkularrarekin batera. Imitapen sistematikoaren estadioa da.
- IV. Estadioa: Imitapena gorputzaren ikusiezinezko parteetan egiten da. Estadio honetako 2. partean, umea gauza da modelo ozen (sonoro) eta begi modelo berri batzu imitatzeke.

8.- JOLASA

- I. Estadioa: Erreflexu sortzetikoaren ariketarekin identifikatzen da.
- II. Estadioa: Asimilaketa garbiaren jolasak (L.M.E.Z-ekin batera).
- III. Estadioa: Jolasa eta asimilaketa intelektualaren arteko bereizketa gero eta argiagoa da.
- IV. Estadioa: Umeak, bere jolasetan, eskema ezezagunak aplikatzen ditu situazio berrietara.
- Umearen errentzat jolasa zera da:
- Jolasean egiten dituen higidura ezberdinak eta ariketek ematen dioten plazera.
 - Intelijentziaren bilakaera faboratzen duen aprendizai.

9.- INTELIJENTZIA ZENTZU-HIGIERAZLEA

Umearen bizitzako lehenengo urteko intelijentziari, Piaget-ek intelijentzia zentzu-higierazlea deitzen dio. Eta bai, egia da: "zentzazio-erantzuna" mekanismoa da umeak enplegatzen duena mundu berri honetara moldatzeko. Eta ez penasa zentzazioa eta erantzun higierazlea gauza desberdinak direnik biak eskema erreflejo genetiko batek emanak baitira. Adibidez: umeak bere amaren bularretik datorkion zentzazioa bakarrik somatuko du eta, zentzazio honek erantzun higierazle bat kondizionatuko.

Umea bakarrik da gauza berari interesatzen zaizkion zentzazioei erantzuteke. Beraz, bildurrik gabe zentzazio eta erantzunaren artean barru-barruko konpromezu bat dagoela eta bata bestea gabe ezin bizi daitekeela esan dezakegu.

Umeak, lehenengoz, bere erreflexu genetikoak enplegatzen ditu; gero gorputz mugimendu batzu ejerzitatzen ditu (L.M.E.Z.). Pixka bat geroago errepikatu egiten ditu ondorio interesgarriak eskema adaptatibo batzu lortuz (E.M.E.Z.). Azkenek, hainbeste matizatu da bere oharrena, bere objektuekiko jokabidea hauen karakteristiketara ederto moldatzen dela.

10.- LENGOAIA

Umearen bizitzako lehenengo urtean ez dago, noski, lengoaiarik. Baina ba daude erreflexu eta prozesu batzu urtebete honetako azkenengo egunetan lengoaiaren agerpena permitituko dutenak.

4 hilabeteko haurrak nigar bakarrik egiten du eta, baita ere, sailkatu egingo ditu soinuak. Honela, soinu batzu diskriminatu egingo ditu eta beste batzuei (hitzei konkretuki) garrantzi handiago bat emango die.

16 hilabeteko umeak kolokatu egiten du, errunrruneatu eta abar. Garrantzi handia emango dio giza ahotzari.

28 hilabeteko haurrak oihi eta kakara egiten du, oihiak ingurugiroarekin ukitzeke direlarik. Oraindik, hitza bera baino, gehiago interesatzen zaio soinua.

40 hilabeteko haurra mintza lengoaiari hasteko prest dago, eta bere izena ulertu egiten du.

HEDAKUNDE SUBJEKTIBOAREN PERIODOA

1.- PERIODOAREN KARAKTERIZAKUNTZA

- MOTOR ARLOAN: Umea ibiltzen hasten da. Umearen lehenengo subjektibitate laburra bere mundu hurbila soilik inguratzen zuena, zabaldu egiten da. Umeak, behin ibiltzen hasi eskero, bere bizi-espazioa handiagotu, eta garrantzitsuago dena, nahi duen moduan maneiatzen du.

- INTELIJENTZIA ARLOAN: Aurreko periodoan umeak intelijentzia zentzu-higlerazle bat bazeukan, periodo honetako intelijentzia errepresentapenaz baliatzen da bere mekanismoetarako; hau da, errepresentagarri bihurtzen da eta synboloak erabiltzeko gauza da. Ekintza synbolikoak bezala jolasa eta imitapena aipa ditzagun: Jolasa, funtsean, asimilaketa da eta imitapena moldaketa.

- SENTIBERATASUN ARLOAN: Honek, umea ingurugirora moldatzen duen bilakaera bati jarraitzen dio. Jariapen funtzioek aparteko garrantzia hartzen dute. Umea, bere zuringak edo esfinkterrak kontrola ditzan hezia da. Uzki aroan aurkitzen gara eta umearen gurari libidinosen aurkako heziketa bat da ezartzen zaiona, plazerrari uko egitera behartzen baitu umea. Ondorioz, bere gurari hertstuak jolaseta egiten saiatuko da.

- GIZA-ARTEKO HARREMAN ARLOAN: Garrantzi handiko gauza bat gertatzen da aro honetako hastapenean: umea hitz egiten hasten da. Nahiz eta bere intelijentzia oraindik errepresentagarria izan, lengoasia giza-arte ko harremanetarako aparteko bide bat du umeak. Umea berrietsu bilakatzen da. Bere afektu zehaztu eta kontrolatzeko eta bere elementu ezberdinak bereizteko, lengoaziaz baliatzen da.

Bere gatazkak gurasoeekin erlasionatzen dira. Mutikoak ama eskusibaz eduki nahi izango du eta aitaren desagertzea desiratuko. Etapa honetako bukaeran, Edipo konplexuan murgildurik aurkitzen gara.

2.- MOTRIZITATEA

Lehen urtean zehar, umeak gorputzaren giharre guztiak bere zerbitzuan jartzea lortzen du, eta hamabigarren hilabete inguruan, hankabiko ibilaldiaz jabetzen da.

Motor bilakaera honen alderdi garrantzitsu bat eskema gorporalaren asimilaketa da. Eskema gorporala eskutan duen tresna bakarraren bidez bere psikismo adieraztearen ondorioa da. Tresna bakar hau bere gorputza da. Gorputz honen bizipena barru-barruko zerbait da. Bestalde, gorputza ez da, errealki, tresna bat zeren eta aurreko periodoaren intelijentzia eta sentiberatasunaren bilakaeratik atera dugun bezala, gorputza eta berorren funtzionapena ez da psiketik kanpo dagoen zerbait ezberdina. Balezpen honek helduarentzat ere balio du.

Umearen eskema gorporalaren eranste era, funtsezkoa da bere georagoko bilakaerarako. Eskema motoren eranspenez gain eskema gorporala Sistema Nerbiotsu Hazkorrak (SNV) kontrolatutako organo eta funtzioen bizi-eskema guztien eranspena da baita ere. Nazka eta errefusa urdaiarekin harremanetan daude; hestutasuna bihotzarekin; inbidia gibelarekin...

Eskema gorporalaren eranspena ez dago NEU deitu dugunetik urrun. NEU-a gorputz barruan haragitu behar dugu. Besteengandik independente dela umeak senti dezan, bere gorputza dugu arrazoietariko bat. Honexegatik umeari, ibiltzen hasten denean, gorputza zerbait indibidual eta independente bezala azaltzen zaio.

- ZANGOEN MOTOR BILAKAERA: 12. hilabete inguruan umea ibiltzen hasten da. Hastapenetan ibilaldia ez da batere zihurra: bere euspenerako oinharria handitzeko, oinak aldendurik eta alde bietara kulunkatzen ibiltzen da. Grabitate erdigunea bere euspenerako oinharri aurrean duela dirudi.

18 hilabeteko umeak ibilaldi zihurra lortzen du eta ibilkitzeko, aulki garai batera eta, laguntzaz, eskilera batetako mailak igoteko gauza da.

Bi urtekin umea trebetasunaz ibiltzen da; eskilerak laguntzarik gabe igoten ditu, pilota oinaz jotzen du eta gauza handiak garraiatzen ditu. Gassell-en eritziz, aldi honetako umearen pentsamoldea higierazlea da eta bere satisfakzioak, nagusiki, giharrearekikoak dira.

Hiru urteko umea behatz-puntetan eta saltoka ibil liteke. Ibilaldiaren lehen tresna laguntzailea (trizikloa) trebetasun harrigarri batez erabiltzen du. Adin honetan, generalean, bere interes motoreak geldikorrak izango dira. Bere higidurak, mugatu eta kontrolatuak dira.

- BESOEN MOTOR BILAKAERA: 12. hilabetean, umeak eskuin eta ezker aldeetarako higidurak ditu eta kutxa bat irekitzeko gauza da.

18 hilabetekin kubo bat beste baten gainean ipintzen du.

Bi urteko umeak esne edalontziari eusten dio eta beratik edaten du; bere garbiketari hartzen du parte eta bost pasei kubotako dorre bat egiteko gauza da.

Hiru urtekin, berak bakarrik jan, pilota eskuaz jaurtiki eta papelean lauki bat marrazten du, nahiz eta guztiz ezgauza izan zeharkako seinaleetarako.

3.— INTELEKTUAL BILAKAERA: INTELIJENTZIA ERREPRESENTAGARRIA

Aurreko estadia, gutti gora behera, txinpantzearen intelektual bilakaerari dagokio, eta, honegatik, txinpantzearen adina deitzen zaio.

Inguruarekiko moldaketa zentzazio eta erantzun higierazlearen bidez lortzen da. Orintxe hasten den aldiaren ezaugarria, egin gabeko ekintza bat errepresentatzeko umearen gauzatasuna da. Intelijentzia zentzu-higierazlearen errepresentagarri bihurtu da. Piaget-ek dioenez, intelijentzia zentzu-higierazlearen barnerapen prozesu bat gertatu da. Umeak barrugunean, hau da, gune errepresentagarrian ari lezake. Honi buruz Herbert-ek dio: "Ezagumendua, lehendabizikoz, lortzen duen keinua da; gero, apropos egindako keinua eta, azkenean, asmatzen den keinua".

12 hilabeteko umeak kubo bat ipin dezake ontzi baten barruan. Bere presioa, helduarenera moldatzen da.

18 hilabetekin, gunea eta forma bereizten ditu; pentsamolde unitarri baten jabea da: kuboak banan banan hartzen ditu. Bere buruari proposatzen dion helburuaz ohartzen da, eta goitik beherako marrazki imitatzen ditu.

Bigarren urtean, egoera berrietara moldatzen da iragana eta geroa kontuan harturik. Gauzeekin identifikatzen da: hartzak ahoa zabaltzen duela esaten diotenean, berak ere zabaltzen du. Marra horizontalak imitatzen ditu.

Hiru urtekin ordenaren zentzua aurkezten zaio. Bakoiztapen perzeptualak egiten ditu. Zirkulu bat kopiazen du. Kuboekin irudi taiutuak egin eta aginduak betetzen ditu.

Ezaugarri hauk Gassell-engandik hartuak dira.

Lehenengo urtean Piaget-en lehen lau estadioak gertatzen dira; aldi honetan, falta diren beste biak;

V. Estadioa: Hirugarren mailako erreakzio zirkularra eta, esperientzia eginkorra dela medio, bide berrien aurkikuntza. Hirugarren mailako erreakzio zirkularrean ustegabeki lortutako ondorioa ez da bera bakarrik baizik eta gauzen iturburua estudiatzeko asmoz aldarazten dela.

VI. Estadioa: Buru-konbinaketaren bidez, bide berrien asmatzea.

Hamaseigarren hilabetean gertatzen da eta errepresentapenaren asistentzia suposatzen du. Honek, mente barruan zer bait jazotzen ari dela diosku. Barruan jazotzen den hau, oraindik mundu somakorrarari loturik dagoena, errerepresentapen bat besterik ez da.

4.- IMITAPENA

Kanpo objektu batetara umearen moldaketak suposatzen duen portarea moeta bat da. Intelijentzia -Piaget-en eritziz- asimilaketa eta moldaketa baten ondorioa da, asimilaketa + moldaketa adaptaketa direlarik. Imitapena ia-ia moldaketa hutsa da.

Lehenengo hamabi hilabeetatik zehar, intelijentzia fase zentzu higierazlean aurkitzen zenez gero, imitapena zentzazio eta erantzun higierazleaz baliatzen zen. Orain, intelijentzia errerepresentagarri bihurtzen denean, imitapenak errerepresentapena erabiltzen du bere helburu moldaketa aurrera ateratzeko. Errerepresentapenak errerepresentatuarekiko burutzapen bat duenez, aktibitate synboliko bat da, intelijentzia errerepresentagarriaren moldaketa mekanismoen hainbat gauza irakasten diguna.

Gogora dezagun berriro ere, synboloa objektu edo aktu batekiko erlazioaren systema errerepresentagarri bat dela. Berean ematen den synbolizatuarekiko erlazioa, laborapen indibidual baten ondorioa da. Synboloa, indibidual-berekoa da. Pertsona baten synbolo systema esagutu nahi badugu, berori ulertzeko, pertsona horren indibidualitatean murgildu behar gara.

Zeinuak, ordea, adieraziarekiko zeinuaren erlazorik suposatzen ez duten erlazio systemak dira. Kontratu sozial antzeko gauza baten bidez, adierazia eta zeinua harremanetan jartzen dira. Zeinuak izaera sozial bat du. Zeinu systema bat lengoia da. Aktibitate synboliko bat, adibidez, jolas da.

Piaget-ek deskribatutako bostgarren estadioan imitapena systematikoa da. Umeak, higidura berri mota guztiak, keinuak, hitzak eta abarrak, systematikoki imitatzen ditu. Imitapenak eskema kopuru handi bat koordinatzen du.

Seigarren estadioan imitapen errerepresentagarriaren estadioa da.

Umeak, une honerarte, somatzen zuen guztia berehala imitatzen zuen. Orain umeak zer bait somatzen du eta, somapen unean imitatu izan gabe, imitapena diferi lezake. Honek umeak imitatu behar duenaren errerepresentapen, irudi edo synbolo mental bat egin duena esan nahi du. Hau da, umeak imitapena barnerratu du.

Intelijentziaren ikuspuntutik imitapena intelijentzia errepresen-
tagarriaren faseak irauten duen bitartean, aktibitate simboliko bat da. Imita-
taren errepresen-
tagarri honen hurrengo urratsa orokorpenean da. Zazpigarren
edo zortzigarren urtean eta intelijentzia logikoaren agerpenarekin batera,
imitapena aktibitate erreflexibo bat bihurtzen da.

Objektu erreala bat errepresen-
tatiboki moldatzerakoan, imitapenak
objektu horren irudiaren krea-
penean erakartzen du. Irudia, azken batez, gor-
putzaren biziera bat da, imitapenaren barneratua besterik ez baita irudia.

Umeak kanpo objektuak imitatzerakoan objektu horien alderdiak
simbolikoki erreproduzitzen ditu eta horrela, txakurra "guau-guau" bat da,
kotxea "po-po" eta abar. Umeak, bere imitapenean, beretzako balio simboli-
korik duten datuak hartzen ditu, horiekin irudi bat egiteko asmoz. Era ho-
netan buru-irudia ere gorputz imitapenaren barnerapen bat da. Imitapenean
eskema simbolikoak aukeratzeko umearen modua, faktore indibidual-berekoien
menpean dago.

Beste ikuspuntu batetik imitapena objektuekiko identifikapen bat
da. Umea imitatzen dagoelarik, objektuak egiten duen gauza bera egiten ari
da. Umeak, imitapena dela medio, mundu errealean hartzen du parte simboli-
koki. Ez ditu objektuak diren moduan ezagutzen, baizik eta kreatuz joan den
simboloen bidez. Umeak, aita bezalakoa izen nahi badu, aitaren portaera syn-
bolikoki imitatuko du.

5.- JOLASA

Jolasa, esentzialki, asimilaketa da eta, fase honetan, asimila-
keta simbolikoa.

Piaget-ek, jolasen klasifikapena, hiru alderditan egiten du:

- 1) Ariketa jolasak: Intelijentzia zentzu-higierazlearekin batera
datoz.
- 2) Jolas simbolikoak: Bi urtetik lau urtera. Hauen agerpenak ez
du jolasaren dimentsio "ejerzitantea" apurtzen.
- 3) Erregela jolasak: Hauen agerpenak ez dio izaera simbolikoa
kentzen jolasari.

Jolas moeta hau gainjarritz joango diren egiturak dira.

Intelektual bilakaeraren ikuspegitik jolasa, imitapena bezala,
asimilaketa den aktibitate simboliko bat da.

Intelijentziaren zerikusia aktibitate simboliko hauetan garran-
tzi handikoa da; Piaget-ek hurrengo hitzen bidez adierazten du: "Imitapenak
moldaketa luzatzen du, jolasak asimilaketa eta intelijentziak, interfe-
ren-
tziarik gabe, batu egiten ditu, egoera ximple hau konplikatu."

Kotxe bat eramaten jolasten duenean, umeak aulki edo antzeko
objetu bat hartuko du eta honekin batera, gorpuz higidurak eta zaratak
egingo ditu; hau da, jokaera egokia objektu desegokiarekin asimilatzen ari-
tzen da.

Jolasa eta imitapena artifizialki bakarrik separa ditzakegu.
Chateau-k ondo azaldu digu nola umeak, kreatu baino, imajinatu egiten du
gehiago, hau da, haurrak bai kale-garbitzailea, bai igeltsaria, bai txaku-
rra imitatuko ditu; neskatoak, berdin, amak berarekiko duen tratua bere
panpinari aplikatuko dio. Kasu hauetan ikusten denez, hain batuta deude
imitapena, jolasa, symbolismoa, gogoen burutzea eta plazerra, bata non has-
ten den eta bestea non bukatzen den ezin dezakegula jakin.

Jolasa afektibo eta intelektual tankeren implikapena da. Eta hain inplikazio hestua da ez dakigula non hasten den bata eta non bukatzen den bestea.

JOLASARI BURUZKO THEORIAK:

- **ENERGIA GEHIEGIAREN THEORIA:** Umeak, bere beharrianak edo premiak satisfatu arren, jolasaren bidez gastatuko lukeen energia gehiegi baten jabea da.

- **ATSEDENAREN THEORIA:** Jolasa lan ondorengo atsedena da, atsedena beti pasibo ez baita izan behar: Jolasaatseden eginkorra litzateke.

- **ERREKAPITULAZIOAREN THEORIA:** Jolasa filogeniaren errekapitulazio bat da. Haller-ek jolasa gizadiaren ohitura eta iraganaren ispirituairen iraunkortasuna dela diosku. Freud-ek katarsis moeta bat kontsideratzen du jolas.

- **AUTOADIERAZPENAREN THEORIA:** Jolasa premiak adierazteko eta burutzeko umeak duen bidea litzateke. Honela, jolasa desioen satisfaketa bat da. Umeak, jolasean, bere sentimendu guztiak bai positiboak bai negatiboak (maitasuna eta gorrotoa e.b.) adieraziko lituzke. Bere jolasetarako umeak sortzen dituen erregelek instintoak neurtzeko balio dute.

JOLASEN KLASIFIKAPENA WALLON-EN ERITZIZ:

- 1) Jolas funtzionalak: Gorputz ariketa hutsak.
- 2) Fikzioaren jolasak: Jolasa burutze simboliko bat denean.
- 3) Erospenaren jolasak: Gauzen oharmena suposatzen dutenak (ipuinak, kantak...).
- 4) Laborapenaren jolasak: Umea partaide eginkor bezala dutenak.

Ikus dezakegunez, jolasaren funtsezko osogaiak bi dira: intelektiboa eta afektiboa. Osogai intelektiboa Piaget-en kontsiderazioak ikustean azaldu dugu.

Afektibitate ikuspuntutik garbi dago jolasa tentsioak urritzeko medio bat dela (tentsioen urritze honek proportzionatzen duen plazerra kontuan harturik). Jolasa, simboliko egiten denean, gogoan eduki behar dugu synboloa ez dela eskema errepresentagarri baten asimilaketa bakarrik: Afektibitatearen ikuspuntutik begiratu, synbolo horren bereizketa subjektibo berekoia, tentsioak urritzeko bide bat ere ba da.

Jolasa katarsis bat da. Umeak intelijentzia errepresentagarria eta lengoia dituenean, jolasa gogoen (desioen) burutze bat da. Desioen burutze hau simbolikoki egiten da: umeak ez ditu bere desioak zuzenki burutzen, erreprimaturik baitdaude. Adibidez: aita hiltzeko gogo bere jolasetan burutuko du "gizon gaiztoa" hil eginez.

Hala ere, askotan, umeak zuzenki burutzen ditu bere desioak jolasetan symbolorik gabe.

Jolasa, bukatuta ez dagoen prozesu psikologiko bati soluzio bat emateko entseiu bat da. Irtenbidea oso erlazonatuta dago plazerra lortzeko desioarekin.

UMEAREN HIZITZAKO LEHENENGO URTEBETEA1.- ERDITZEA

Erditzea, umeak jasaten duen lehendabiziko trauma da. Umearen lehenengoko hestualdia da eta beste guztien modelu bihurtuko zaigu. Aurrerantzean biziko duen egoera ezezagun bakoitzaren aurrean, umeak erditzearen hestutasuna berbiziko du.

2.- ESTADIOAREN KARAKTERIZAKUNTZA

Estadio honetan, bizitza osoan baino aurrerapen handiagoa gertatzen da, umea izaki asozial eta malder bat izatetik funtsezko karakteristika sozial guztiak dituen pertsona bat izatera iragaten baita.

3.- ASPEKTU SOMATIKOA: HAZIERA

Hazieran parte hartzen duten faktoreak:

- Herentzia
- Eragipen hormonalak
- Elikadura
- Klima

4.- MOTOR BILAKAERA

Lehenengo urtebetean, giharreen kontrol suzesibo bat gertatzen da:

- Urteko lehen laurdenean: Aho eta begiak
- Urteko bigarren laurdenean: Buru, zama eta besaginak
- Urteko hirugarren laurdenean: Beso eta eskuak
- Urteko laugarren laurdenean: Hanka, hatz eta oinak

5.- INTELEKTUAL BILAKAERA

Portaera adaptagarri bat da. Intelijentzia ingurugiroko objektuei adaptaketa da. Hasieran oso primitiboa den adaptaketa bat baina, geroago, objektuaren ezaugarriak kontuan hartuko dituen.

6.- INTELIJENTZIAREN ANALYSIS ESTRUKTURALA PIAGET-EN ERITZIZ

Intelijentzia = Adaptaketa = Moldaketa + Asimilaketa

Asimilaketak moldaketa bat suposatzen du eta biek, adaptaketa erresultante bat.

Piaget-ek, intelijentziarako, sei estadio deskribatzen ditu: haietatik lau lehenengo urtebeteari dagozkio.

I. Estadioa: 1. hilabetea
Ariketa erreflexua

II. Estadioa: 2. eta 3. hilabeteak
Lehenengoko adaptaketak eta lehen mailako erreakzio zirkularrak.

III. Estadioa: 4. hilabetetik 8.era
Portaera intentzionalak, bigarren mailako erreakzio zirkularrak eta ikuskizun interesgarriak mantentzeko prozedurak

IV. Estadioa: 8. edo 9. hilabetetik

Bigarren mailako koordinaketa eta bere aplikapena egoera berrietara

7.- IMITAPENA

Imitapena, propioki, moldaketa da: imitatzen duen umea, ingurugiroko objektu batetara moldatzen ari da.

Lehenengo urtebetea iragan ondoren, imitapena ekintza synbolikoa izango da.

Imitapenak, behin barneratu ezker, errerepresentapena sortuko du.

8.- JOLASA

Jolasa, esentzialki, asimilaketa da: jolasten duen umea, portaera moetak asimilatzen ari da.

Jolasa ere, ekintza synbolikoa izango da.

Jolasa, behin barneratu ezker, irudimena sortuko du.

9.- IRUDIA, SYNBOLOA ETA ZEINUA

Irudia: objektu batetatik gelditzen zaigun inpresioa

Synboloa: pertsonak berak landutako gauza bat

Adibidez: HITZ BAT

Zeinua: sozialki erabakitako gauza bat

Adibidez: LENGOAIA

10.- INTELIJENTZIA ZENTZU-HIGIERAZLEA

Lehenengo urtebete honetako intelijentzia dugu. Une honetako funtzio adaptagarri guztiak zentzazio eta erantzun higierazleari dagozkie.

Zentzazio eta erantzun higierazlea ez dira gauza desberdinak, biak eskema erreflexu genetiko batek emanak baitira.

11.- LENGOAIA

Erreflexu eta prozesu batzuri esker, urtebete honetako azkenengo egunetan agertzen da.

HEDAKUNDE SUBJEKTI BOAREN PERIODOA (URTE BATETIK HIRU URTERARTE)

1.- PERIODOAREN KARAKTERIZAKUNTZA

Motor arloan: Umea ibiltzen hasten da.

Intelijentzia arloan: Intelijentzia errepresentagarri bihurtzen da, hau da, umea synboloez bialiatzeko gauza da.

Sentiberatasun arloan: Sentiberatasunak ingurugiroa adaptatzen du umea. Sentiberatasuna, aparteko garrantzia hartzen duten jariapen funtzioekin oso lotuta dago. Uzki aroan aurkitzen gara.

Gizaarteko harremanen arloan: Umea hitzegiten hasten da. Umearen gatazkak bere gurasoekin erlazionatzen dira: Periodo honen bukaeran, Edipo konplexuan murgildurik aurkitzen gara.

2.- MOTRIZITATEA

Eskema gorporalaren asimilaketa gertatzen da. Eskema gorporala gorputzaren bidez umearen psikismo adieraztearen ondorioa da.

- Hanken motor bilakera: Hanka biko ibilaldi inseguru batetatik, behatz puntetan eta saltoka ibil ahal izateraino.

- Besoen motor bilakera: Kutxa bat zabaltzetik bakar-bakarrik jateraino.

3.- INTELEKTUAL BILAKERA

Lehenengo intelijentzia zentzu higierazlea errepresentagarri bihurtzen zaigu. Honegatik, umeak bere jolasetan eta imitapenetan synboloak erabiltzeko ditu.

Piaget-en bostgarren eta seigarren estadioak periodo honetan gertatzen dira:

V. Estadioa: 12. hilabetetik 16.era

Hirugarren mailako erreakzio zirkularrak eta esperientzi egin-korra dela medio, bide berrien aurkikuntza.

VI. Estadioa: 16. hilabetetik

Buru konbinaketaren bidez, bide berrien asmatzea. Honek, erre-presentapenaren esistentzia suposatzen du.

4.- IMITAPENA

Esan genuenez, imitapena ia moldaketa hutsa da. Imitapenak erre-presentapena erabiltzen du bere helburu moldakoiak aurrera ateratzeko intelijentzia errepresentagarri denean. Eta periodo honetan, imitapena aktibitate synbolikoa dugu.

V. Estadioan imitapena systematikoa da, eta VI.ean errepresentagarria.

5.- JOLASA

Jolasa, periodo honetan, asimilapen synbolikoa da.

- Jolasaren osagaiak: Intelektuala: Moldaketa eta Asimilaketa batzen ditu.

Afektiboa: Tentsioak urritzen ditu eta, beraz, plazerra suposatzen du.

- Jolasen klasifikapena

\ Piaget-en eritiziz:

- Ariketa jolasak: Intelijentzia zentzu higierazleari dagozkio.
- Jolas synbolikoak: 2. urtetik 4.era (Periodo honetakoak, beraz).

Wallon-en eritiziz:

- Jolas funtzionalak: Gorpuz ariketa hutsak.
- Fikzioaren jolasak: Synbolikoak.
- Erospenaren jolasak: Gauzen oharmena suposatzen dutenak.
- Fabrikapenaren jolasak: Umea partaide eginkor bezala dutenak.

- Jolasari buruzko teoriak:

- Energia gehiegiaren teoria: Jolasak soberan dagoen energia-
ren gastua siposatzen du.
- Atsedenenaren teoria: Jolasa = Lan ondorengo atsedena.
- Errekapitulazioaren teoria: Jolasa = Filogeniaren errekapitu-
lazio bat.
- Autoadierazpenaren teoria: Jolasa = Premiak betetzeko bidea.

6.- LENGOIA

Lengoaia umeari, ekintza bat betetzera dagorkio. (Piaget).

Hasieran, lengoaiaren baino, melodia zaio interesgarriago.

Lengoaiatz, umea bere mundua zehazten hasten da; gauzek inguru mugatuak hartzen dituzte.

Hau guzti hau amarekiko hobakuntza bezala gertatzen da. Hemendik "ama-hizkuntza" aipamen famatua.

Umea hiztegiatz apurka-apurka jabetzen da:

- Urtebeteko umeak hitza-esaldia erabiltzen du.
- Urtebete ta erdia aurreesaldiaren garaia da. Lehen adin galdetzailea..
- Hogeigarren hilabeterako esaldi gramatikala eraikitzen du. Orain arte bere burua aipatzeko hirugarren pertsonaz baliatzen da.
- Hirugarren urtean izenordeak erabiltzen ditu. Bigarren adin galde-
tzailea.

Lengoaia oso lotuta dago sentiberatasunarekin: Umeak objektu bat bezala konsideratzen du hitza: amak alde egiten badio, umea "ama-hitza"-z geldituko da.

Laugarren urterarte umeak erabiltzen dituen hitzak aurrekontzeptuak dira Piaget-en eritiziz.

7.- SENTIBERATASUNA

Periodo honetan, umeak hunkipenak aurreztu eta gogora ditzake.

Hestualdia ama eta zakilaren galtzeaz erlazonaturik mugatzen du.

Errealitate hastapenari begira, umeak NEU bat mugatzen du.

Periodo honek umearen aho aroaren bukaeran du hasiera eta bere hiru urteetan zehar uzki eta zakin aroak gertatuko dira.

Umearen mundu afektiboa jolasetan eta inguratzen duen errealitatean laborpenezan adieraziko da.

8.- PORTAERA MORAL PRIMITIBOA

Moralitatea, Psikologian, egin nahi genukeenaren aurka egin beharko litzatekeen hura da.

Lehen urtebetean ez da agertzen umearen portaera araua plazerra lortzea eta desplazerratik aldentzea bait da.

Hedakunde subjektiboaren periodoan sari-gaztigu morala ematen da:

- Saria: Amaren lortzea
- Gastigua: Amaren galtzea

Aho arotik uzki arorako urratsak moral sado-masokista bat sortzen du. Honek bizipen sado-masokistak eta erruduntasun sentimenduak sortzen ditu umearengan. Umeak bere burua ikusten du bere zorigaitzen kausa eta jaistaldian erortzen da.

Zakia aoran aita umeari plazerra debekatzen dion pertsona da eta umeak, aitaren arauera jokatzean plazerra lortu baino gehiago, gaztigutik alde egiten du.

9.- ATZERAKADA ETA FINKAPENAK

Sarritan, bilakaera eragozten duen edozein gauzari erantzun normala izaten dira. Asibidez gisa:

- Aho finkapenak: Ahoaren gehiegizko erabilera
Janari solidoak hartzeari erresistentzia.
- Atzerakadak: Anaia berri baten jaiotzaz, lehenengo situazio batetara itzultzea.

10.- PERIODO HONEN AGERPEN PSIKOPATOLOGIKOAK

ZOROTASUNA: Intelijentzia arloan, erospen batzuren galtzea.

OLIGOPRENIA: Intelijentziaren sortzetiko narriadura eta lengoia agertu baino lehen ematen diren intelijentziaren narri-durak.

KARAKTERIOPATIAK: Karaktarraren narri-durak.

NEUROSIAK: Eufinkterren hezkuntzari loturiko gatazkek sortuak.

Beste batzu: Aneuresis, ecopresis, gau beldurak, anorexia.....

INTELIGENTZIAREN BILAKAERA PIAGETEN ERITZIZ

PIAGET-EN ERITZIZ, INTELIGENTZIAREN AURRERABIDEA

Gai honetan estudiantu beharko ditugun puntu garrantzitsuenak azaltzen hasi aurretik, Piaget-ek, bere terminologian erabiltzen dituen kontzeptu batzu argitzen ahaleginduko gara:

Intelligentzia

Piaget-en eritziz, inteligentziaren teoria bat bilakatzea, intelligentzia hori eratu eta pairatzen duten beste prozesu batzuen bilakeran datza.

Piaget-en eritziz, lehenago biologoa izan zenez, inteligentziak esangura bat bakarrik du funtsezko karakteristikak biologiko batzuen hedapen bat bezala kontsideratzen dugunean (funtzezkoak, bizitzak opatzen duena batzen dutenak direlako).

Funtzionapen intelektuala aktibitate biologiko espezial bat da, hau da, inteligentziak batera eramaten ditu elementu biologiko batzu, zeinek haren funtzesko karakteristikak definitzen dituzten. Intelligentzia substratu biologikotan oinarritzen dela esaten bi gauza ezberdin inplikatzeko ditu:

1.- Heredentzia espezifikoa.

Hasiera batean, inteligentziak biologiarekin duen erlazioa honetan datza: egitura biologiko heredatuak, somatzen duguna, zuzenki kondizionatzen dute.

Adibidez, gure Nerbio-sensorial sistema, eginik dugun moduan, ezgauza da hiru dimentsio baino gehiagotan somatzeko espazioa, edo, beste adibide gisa, kolore sentzazioa, ondarte mugatu bateko ondek bakarrik ekartzen dute.

Baina, kontuan hartzekoa dugu erlazio hau dela biologia eta jarkintzaren bien arteko harremanik garrantzitsuenak. Beraz, inteligentziaren beste karakteristikak bat zera da: propietate estrukturalak jarritako mugatasunei noizik behinka ondorioak edukieraztea.

Gauza gara, izan, inoiz ikusten ez dugun ondarterik ezagutzeko.

Hipotesis asko egiten dugu espazio sideralei buruz eta inoiz ez dugu hauen esperientzia zuzenik edukiko. Hau da, gure espeziearen heredentzia eratzen duten egitura neurologiko eta sensorialek galerazi ala erraztu egiten dute funtzionapen intelektuala ezin daitekelarik esan horregatik funtzionapen horren erantzuleak direnik.

2.- Heredentzia orokorra edo jenerala

Gure konstituziogile biologikoaren barruan ez dugu bakarrik aurkitzen egitura sortzetiko batzu, zeinei buruz gure aurrerabide intelektualarekiko oztupo batzu besterik ez direla pentsa litekeen, baizik eta, baita ere, gure aurrerabide intelektuala gauza posible izatea egiten duten beste gauza asko aurki dezakegu, hau da, beti edozein lorpen intelektualaren atzean dauden gauza batzu edo.

Gauza guzti hauetatik bi galdera sortzen omen zaizkigu:

- 1) ¿Zein da egitura guzti hauen sorkura?
- 2) ¿Zein da prozesu biologikoarekin orokorki duten erlazioak?

Guk geuk heredatzen ditugun "gauza" positibo eta erakintzaile guzti hauek funtzionapen intelektual-modu bat eratzen dute. Ez dugu egitura kognitiborik heredatzen, baizik eta, hauk, geroago, pertsonaren aurrerabidean zehar agertzen dira. Heredatzen duguna "modus operandi" bat da, hau da, gure inguruarekin harremanetan hasteko modu espezifiko bat. Funtzionatzeko modu honetan bi karakteristika garrantzitsu desberdindu behar ditugu:

1) Estructura Kognitibo batzu sortzen ditu; funtzionapen intelektualaren bizitzan zehar agertzen diren egiturak, berak funtzionapena dela medio bakarrik agertzen direlarik.

2) Piaget-en eritziz gure heredentzia biologikoa eratzen duen funtzionatzeko moduak, gure bizitzan zehar, ezentzialki, konstante iraute omen du, hau da, funtzionapen intelektualaren funtzezko propietateak beti eta edozein tokitan berdinak dira eta egitura barianteen aurrean funtzionapen-modu konstante hori dela eta ez dela, funtzezko propietate horiek "aldaein funtzionalak" izena hartzen dute.

Bilakaera

Piaget-ek seriozki pentsatzen du aldaketa ontogenetikoaren estudioak berez duela, eduki, duda gabeko interes bat. Gainera, eboluziozko perspektibarik gabe ezin litekeela guztiz konpreni giza-nagusia pentsatzen du, tamalgarritzat hartzen duelarik haur-psikologia eta nagusienaren bien arteko diskotomia.

Dimentsio sortzetikoaren (Piagetek dioenez) ikuspena nagusien ezagueraren histori-ikuspen bat baino gehiago da.

Aurrerabidearen dimentsio sortzetikoaren estudioak, kultura determinatu baten egoera ontogenetiko jarraipenezkoen (edo suzesibo) deskribapen arduratsu eta analysis teoriko batzuposatzen ditu.

Honela, portaeraren funtzionapenezko egitura ttikiagoetatik beste egitura aurreragoetarainoko aldaketa informazio berezi bat dugu, egoera suzesibo (jarraipenezko egoera) horien artean, konparaketa batzu suposatzen dituelarik. Egoera mugatu baten karakteristika dominatzaileak aurreko egoerak eta gerokoek emanak izango dira.

Noni buruzko edozein estudioak ez du kontuan hartuko estudiantu behar den portaeraren agerpena azeleratu edo atzeratu egin lezakeen beste bariante edo aldagarri independenteen azterketa sistematikorik.

Egitura, funtzioa eta funtsa

Kontuan hartu behar dugu "funtsa"-ri buruz mintzatzerakoan portaeratik lorturiko edo ateratako informazioari goazela (lehenki eta interpretatu gabe).

Funtzioa: Adin guztietan iraun eta portaera burutsuaren ezentzia berbera birtualki eratzen duten karakteristika guztiak.

Aktibitate burutsua gaurkoa aintzinakoara asimilatze prozesu eratu eta aktiboa dugu eta, baita ere, aintzinakoa gaurkoara moldatzeko.

Funtza intelektuala aurrerabide ontogenetikoaren arlo batetik beste batera asko aldatuko zaigu, moldaketa-prozesuaren propietate funtzionalek bardin jarraitzen duten bitartean.

Funtzioa eta funtsaren bien artean, Piaget-ek egitura kognitiboen existentzia postulatu du.

Egitura, funtsa bezala eta funtzioa ez bezala, adin batetik beste batera pasatzean, aldatu egiten da eta esan beharra dago bariante ebolutibo hauk direla Piaget-en estudioaren funtzezko objektua. Sistimaren egiturak hauek dira: inteligentziaren erakuntzazko propietateak, funtzionapena dela medio sortutakoak. Piaget-ek, funtzio aldeezinak eta portaeraren funtsa barianteen bien arteko bitartekoak bezala kontsideratzen ditu.

Beste modu batera esanik: funtzioa organismoak prozesu kognitiboak aurrera eramateko duen modua da eta, funtsa, ordea, funtzionapen hori gertatu egin dela diozkun kanpo-portaera dugu. Azkenez, egitura zergatik ur gainera irten duen funtsa horrek eta zergatik ez beste batek azaltzen duten propietateei (inferiturikoak eta erakuntzazkoak) erreferitzen da.

Gauza guzti hauei buruz, Piaget-en obran, bi periodo edo funtzezko haro ikus dezakegu:

1.- Lehenengo 20 urteetan egiturak lehenki definitzen ziren (ahozko berba eta intuikorrean). Adibidez: egozentrismoa, sinkretismoa, juxta-posizioa, atzeragarritasuna, pentsamendu predikatioa, errealismoa, animismoa, artifizialismoa, dinamismoa, aurrekausalitate, banapen transduktioa....

2.- Bigarren haro honetan, egitura karakteristikoak aljebra logikoaz eta ekilibrioaren teoriak definitzen dira. Epoka hau desplazamendu eta elkartzeko taldeen sarreraz hasten da. Terminologia matematikak ahozko terminologiaren lekua edo funtzioa hartzeak ez du esan nahi lehenagoko interpretamenak desagertu eta beste berri batzu sortu direnik, baizik eta, alderantziz, esan liteke, esan, hitzez eman-dako propietateen ezentzia adierazten duten egitura matematikoak aurkitzeko entseiu bat dela eta, beharrezkoa izango balitz, asmatu egiteko ere.

Estadio Kualitatiboak

Piaget-en sistiman aurrerabidean zeharko egitura aldatzaileen panorama, kontzeptualki, "estadiotan" sailkatzen zaigu, zeinen antzekotasun eta diferentzia kualitatiboak, prozesuaren adimendurako oinharri kontzeptual bezala erabil ditzakegun.

Piaget-en eritziz, "estadiotan" desberdintzapena honetan datza: portaera ez da etengabeki bikaintzen baizik eta prozesuaren aldakuntza kualitatiboetan egiten da, portaera horren arduradunak diren barne-egiturekin gertatzen den bezala.

Kontsideratutako estadiok propietate karakteristiko batzu eduki behar omen ditu. Lehenengoz: Aurrerabidean zehar, etengabeki eta aldatu gabarik sortu behar dira. Hau da, A estadioa -ume guztien- B estadioa baino lehenago agertu behar da beti, naturalki, estadio determinatu bat agertzen deneko adina

baria litekelarik. Orduan, kontuan hartu behar dugu kontuz ibili behar gara estadio-idea adin-idearekin identifikatzerakoan.

Benetazko estadioen bigarren karakteristika ezentzial bat, lehenagoko estadioak definitzen duten egiturak hurrengo estadioen parte osagai edo gehitua izatera ailegatzen zaizkigula da. Operazio formalen estadioak (Piaget-en eritziz, aurrerabidearen azkenengo estadio) aurreko estadioan laboraturiko operazio konkretuen gainean egiten diren aktibitate kognitibo batzu suposatzen ditu, kasu.

Operazio konkretuak operazio formalak baino lehenagokoak izan behar (sail denboralan), bai logikoki, bai psikologikoki, lehenagokoan (hau da, operazio konkretuena) konstituzioa beharrezkoa baita operazio formalen aktibapenarako.

Hirugarren karakteristika, estadio determinatu bat definitzen duten propietate estrukturalena dugu, zeinek "todo integrado" delako bat eratu egin behar duten. Piaget-ek totaltasun-modu hodi "multzoren estruktura" deitzen dio. Hau da, propietate estrukturalak ekilibrio-estatu determinatu bat lortzen dutenean intermenpetasuneko gradu garai bat manifestatzen dute, sistema total baten barnean, prozesu batzuen parte formatuko luketeen bezala. Beste modu batera esanda, ekilibriozko kondizioaren existentziak intermenpetasun hori inplikatzeko du. Estruktura horien izaera eratu eta bateratu honek, estruktura horiek eratzen duten totaltasuna definitzea posible du egiten du.

Aurreprestakuntza eta lorpeneko periodoak

Edozein estadiok ditu, alde batetik hasierako periodo bat (aurreprestakuntzazkoa) eta, beste aldetik, azkenengo periodo bat (lorpeneko). Beren propietate estrukturaleri dagokienez, aurrera bide indibidualaren prismo batzu, beste batzu baino askoz egonkor eta koherenteagoak ditugu. Hala ere, egonkortasun tikiagozko periodoei beste egonkortasun handiagozko periodo batzu jarraitzen zatzaizkie.

Desplazamendu horizontal eta bertikalak

Aurrerabidearen estadioen beste arlo interesgarri bat "decalage" konzeptuak laburtzen diguna da. "Decalage" delakoa, periodo ontogenetikoaren adin dezberdinetan, mazaegi, aurrerabide kognitibo berdintu asko ikusten dela da. Orduan, arlo honetan, "decalage" bi desberdindu behar ditugu: "decalage" horizontalak eta "decalage" bertikalak.

1) Decalage horizontala: Aurrerabidearen periodo berberaren barnean errepika bat dagoenean.

2) Decalage bertikala: Errepikak, maila berberaren barnean ez baina funtzionapen-maila desberdin batetan gertatzen direnean.

Badago, egon, antzekotasun formal bat, maila bien estruktura artean, alde batetik, eta, antzekotasun edo identitate bat estruktura horiei aplikatzen zaizkien funtsetan, beste aldetik.

Diferentzia funtsionapenean datza; kasu biek operazio desberdinak suposatzen dituzte.

Badirudi, konzeptu biak -horizontala zein bertikala- gauza baliagarriak direla aurrerabide intelektualen aspektu garrantzitsu batzu seinalatzerakoan. "Decalage" horizontal delakoak zera adierazten ditu: nahiz eta gauza baliagarria izan, indibiduo bat, estruktura kognitibo batek karakterizatua bezala kontsideratzea, ez da pentsatu egin behar, derrigorrez, gauza izan behar denik, gauza guztiak estruktura horren barruan burutzeko. Decalage horizontalak egotea, homogenotasun bat zegoela pentsatzen zeneko tokietan, heterogeneotasun bat dagoela dirudi. Decalage bertikalen inplikazioa aurkakoa omen da. Bai, decalage bertikalek estadio aldeko diferentzi agerien barnean ezkuturiko uniformetasun bat adierazten dute.

Estadioen beste osagarri batzu

1.- Piaget-ek ez du onhartzen aurrerabidearen estadioen deklinazioa, berak bakarrik helburu bat errepresentatzen duenik. Beste aldetik, ordea, estadioen sailketa aurrerabidearen prozesua ulertzeko dagoen modu bat omen da. Baina, badirudi Piaget-ek aitortu egiten duela, autoreek, estadioen posizionamendua aldaketa gradualezko panorama orokorraren barnean prozesu abstraktu bat denez gero, estadio desberdin asko planteiatuko dutela.

2.- Piaget-ek alde aurretik suposatzen du badagoela, egon, aurrerabidearen teorikoek laboraturiko estadioen sekuentzian jarraitasun subiazente (azpi-jarraitasun) bat. Hala ere, onhartu egiten du estadio bat definitzen duen portgeraren egitura etahurrengo estadioaren definizioaren bien artean, iragapenezko pauso bitarteko batzu bereiz daitezkeela.

3.- Argi dago aurrerabidearen prozesuan dauden aldaketa kualitatiboak seinalatzen dituen teoria bat dugula hau eta, horrexegatik, teoria honek, estadioen harteko antzekotasunak infrabalaratu egingo ditu.

ASPEKTU KOGNITIBOEN BILAKAERA

Tradizionalki, aurrerabide kognitiboaren balorapena intelijentziatzako koefizienteak ematen duela kontsideratu da. Neurketa hau, aurrerabide kognitiboaren aspektu desberdinak agertzeko aski zela kontsideratzen zen. Intelijentziatzako test-ek oso ongi neurtzen dutela sormena, pentsamendu emankorra eta arazoaren soluzioa pentsatzen da. Bilakaera intelektuala, kondizio mutur batzu direla medio bakarrik aldatzen zen heltze-prozesu bat bezala kontsideratzen zen, sinpleki (GALLAHER.1964). Berriki, argi ikusi da, lehenengoz, habiltasun intelektuala modu multidimensional batetan kontsideratu behar dela. Baita ere, kontuan hartzekoa dugu habiltasun intelektualen aurrerabidean zeharko motibapenezko eta nortasuneko bariabileen arteko erlazioa. Gainera, gauza garrantzitsua dugu kapaizitate intelektuala aldarazpenekiko minberakor dela kontsideratzea.

(Nash. 1970)

Intelijentziaren aurrerabidea

Hebb-ek (1949.urtean) bi intelijentzia-modu desberdin daudela pentsatzen du: A intelijentzia aurrerabidearentzako kapaizitate edo potentziala dugu, sortzetiko da eta, Hebb-ek deskribatzen duenez metabolismo neuronal on bat eta burmuin on bat edukitzea suposatzen du. Faktore heredagarri honek oharmenak eta aktibitate konzeptualak laboratzea permititzen du. B intelijentzia burmuinaren funtzionapen-aspektua da, zein esperientziak eraginda datorkigun; hau da, A intelijentziaren bilakaeraren eta heltzearen ondorioa (bizigiroak inposatutako aldarazpenaz) dugu.

Beraz, hauxe da intelijentziatzako test-ek neurtzen duten intelijentzia, nahiz eta neurketa hori inperfektua izan.

Eduki, baditugu, bada, indibiduo bat beste batekin desberdintzen duten joera determinatu eta mugatu batzu (funtzionapen intelektualazkoak). Joera horik esperientziek modifikatzen dituzte eta, esperientzia-indibiduen artean-diferitu edo aldatu egiten denez, aurrerabide bereizgarriko dimentsio berri bat, sortzen da.

Irudi honetan errepresentatuko marrazkia. Ferguson-ek (1954.urtean) egindakoa da eta intelijentziaren bi mailak errepresentatzen ditu. Kanpo-mugak intelijentzia sortzetikoaren mugak errepresentatzen ditu, bere forma indibiduo desberdinek dituzten konstituzioekiko diferitzen delarik. Muga honen barruan beste muga bat (jariakorragoa) dugu: esperientziek eta aprendizaiaren moduak mugatutakoa. Beraz, aktibitate intelektualaren funtzionapen benetazkoa errepresentatzen du.

Gutxi bilakatuta dagoen indibiduo batek zeharo du bere area potentziala, marrazkian errerepresentaturiko indibiduoa aurrerabidean area batzutan oso mugatuta dagoen bitartean. Ikus dezakegunez, irudiko marrazkiak intelijentziatzako kontzeptu multifaktorial bat eta area bakoitzarako potentzialtasun desberdin bat inplikatzeko ditu.

Pentsamendu eta synbolismoa

Pasatutako urteetan, Brunerrek eta bere laguntzaileek, kontzeptuak lortzeko prozesua estudiatu dute, zein dela medio, indibiduo nagusiak, aurrez lorturiko abiltasunei esker, kontzeptu determinatu batzu lortzen dituen. Berrikiago, Brunerrek berak kontzeptuen hezkuntza estudiatu du, hau da, aurrerabidearen prozesua, zein dela medio pentsatzeko eta kontzeptuak lortzeko derrigorrezko kapazitate kognitiboak lortzen diren.

Brunerrek, Piaget-en teoriak, situazio espezifikotan aplikatzen ditu, umea, operazio konkretuen fase intuikorrak (4.5.6.7. eta 8 urteetan), matematika, zientziak, gizatasunak, zientzia sozialak eta abarreko gaiak buruzko funtzesko ideia batzu lortzeko gauza dela pentsatzen baitu. Brunerren eritziz, operazio bat zera da: egiazko munduari buruzko informazioa lortzeko modu bat, arazoak ebazpidezko antola eta aukerabideki erabak daitezkeelarik.

Azkenengo urteak izan diren artean, ume batek kontzeptu bat ulertu duela frogatzeko, argudio formal bat (adibidez, teorema geometriko baten probaren formulapena) azaltzeko gauza izan behar zela pentsatzen zuten irakasleak. Operazio konkretuen estadioko izaten den artean, umea ezgauza izaten da formalki antolatutako ideia teorikorik emateko, baina, hala eta guztiz ere, ideia horien menpean dauden arazo asko konpon dezake. Bruner eta bere lankideak ideia psikolinguistikoko berriekin (Lenneberg eta Chomsky) batera datoz; badirudi bilakaera kognitiboa, faktore sortzetiko eta linguistikoez eta ingurugiro kulturalak eragintzako egite psikologiko batzuk ~~eragintzako egite psikologiko~~ eragintzako sail batean datzala.

Lengoiaren hezkuntza eztabaidatzerakoan, elementu kognitiboen bilakaera honen aurrerabidearekin mamiki eralazionatuta dagoenez gero, lengoiaren bilakaera hestzen duten faktore konstituziogileak pentsamendua ere eragin dezaketela aitortzen da.

Nahiz eta, Brunerrek, aurrerabide kognitiboa eztabaidatzerakoan, duen ikuspuntua, funtsean, ambientalista izan, prozesuan, kultura literatu eta iliteratuen eragipen dezberdinak alpatzerakoan, ez da guztiz kontrajartzen hauk, beren hasieran faktoren konstituziogileen menpean daudeneko ideiarekin.

Ingurugiroaren errepresentapena, umean sortzetikoki egoten diren elementu somankorretan zehar dario. Brunerrek, kultura, giza-espeziaren superbizipenezko tresna funtsezkoa bezala kontsideratzen dugu. Beste aldetik, balezkatzu egiten du jaioberriaren burmuina helgabekoa dela eta sinetsi egiten du, ~~bat~~ ere, burmuin honek erantzuteko eskema gutti duela.

Hala ere, azkenengo balezpen hau ez omen da egia, nabaritasun berrikiago batek horrela adierazi baitu.

Bere teoriaren kontzeptu garrantzitsu hauxe dugu: informazioa bilakatzeko, zeinak indibiduo batek berari planteatzen zaziakion galderei erantzuteko bere pentsamendu antolatua erabiltzen duela adierazten duen.

Beste aspektu garrantzitsu bat errerepresentapenezko ideia da. Ingurugiroko informazioa, indibiduoan, modu kodifikatu bat bezala sartzean datza. Hala ere, ~~araute~~gia ez da muta ezina, beraz, nola denbora aldatzen den, ~~araute~~gia bera ere aldatu egiten zaigu. Hiru arautegi desberdin ditzakegu:

- 1) Errepresentapen "enaktiboa" - Ekintza espezifikotan emandakoa. Umeek erabilitako eskema somankorra.
- 2) Errepresentapen "ikonikoa" - Irudiz sortutakoa. Umearen bizitzako I. urtearen bukaeran agertzen da; umea, ekin-tzarekiko erlatiboki independente deneko irudi edo eskema espezial bat dela medio, mundua bere munduari errepresentatzeko gauza denean, hain zuzen.
- 3) Errepresentapen symbolikoa - Eskema abstratuak egindakoa, zeinek.....

c Errepresentapenezko hiru arautegietan zehar, eboluziozko progresio edo aurreratze bat dago, nahiz eta, nagusiek, hauk denok, informazioaren errepresentapenean, erabiltzea gauza posible izan. Umeak lengoaiaren pentsamenduzko tresna bat bezala erabiltzeko, lehengo, esperientziaren mundua erakuntzaren has-tapenen kontrolpean jarri behar du.

Esperientziaren errepresentapenaren simbolikoari buruzko apendizaiaren espezialik ez duenez gero, umeak, errepresentapenaren enaktibo eta ikonikoaren men-pean hasten zaigu, erabiltzen duen lengoaiatik at.

Lengoia ez da ezentziala pentsamenduarentzako, baina Katalizatzaile bat bezala jokatzeko du edo, beste modu batera esanik, arrazonaketaren katalizatzaile bat bezala.

Gauza komenigarria da edo eta ezentziala, abstraziozko maila ga-raientzako. Aurrerabidearentzako derrigorrezko gatazkak, lengoia delan medio bakarrik eman daitezke, eta horrexegatik, lengoia, funtsezko gauza dugu aurre-rabide kognitiboarentzako. Lengoia erabiltzen hasi baino lehen, esperientzia eta buru operazioen aurreprestakuntza bat egon behar da. Lengoia erabili ta ge-ro, maila garaiagoak lortzeko tresna bat bezala kontsidera dezakegu.

Pentsamenduan, lengoia erabilpenari kulturapenak ematen dio laguntza pixka bat, oso gauza garrantzitsua delarik, prozesu honen barruan, gauza hauk, hazten direnoko textuinguari buruz nabarera zetea. Horrexegatik, ume bat gizarte aurreratu batetan bizi bada, Brunerrek deituriko operazional (hau da, simbolikoki pentsatzen duela) egiten da eta bost, sei, edo zazpi urte duenean, eta baduela behar deneko laguntza kulturala suposatzen badugu, lengoia-ren erregla funtsezkoak aplikatzeko gauza da bai munduari, bai bere hitzei ere. Baina, Senegaleko herri batetan hazten bada, edo ta eskimaleen artean, edo eta Mexiko-ko herri batetan, behar bada, ingurugiroaren ikoniko den eta egitura syn-bolikorik ez duen (nahiz eta bere lengoia egokia izan) trukaketa-maila batetan gera liteke.

Ikus dezakegunez, Bruner-en lanaren zati handi bat bai Piaget-en teoretan, bai haren estudiantzeko-metodoetan (haur-pentsamendua estudiantzekoak, hain zuzen) datza.